

ECONVENTIO TESZT

Célcsoportok összehasonlítása 2015

Kovács Péter

Cseri Cserne

Ország Gáborné

Absztrakt

A gazdasági válság rávilágított a lakosság alacsony pénzügyi kultúrájára, pénzügyi ismereteinek hiányaira. Ennek következtében gombamód szaporodnak a pénzügyi kultúra felmérések és fejlesztési programok. A hazai középiskolások legnagyobb pénzügyi kultúra felmérése az Econventio teszt, amely 2015-ben ötödik alkalommal zajlott le. A felmérésben minden évben több, mint 10 ezer diák vett részt, ezzel Európa egyik, a fiatalokat célzó pénzügyi kultúra vizsgálata. Felnőtt lakosságot célzó nagyobb méretű pénzügyi kultúra felmérés legutóbb 2011-ben volt egy OECD mérés keretében. 2015-ben a középiskolások mellett a tesztet egyetemistákkal, illetve kulturális közfoglalkoztatásban részt vevő felnőttekkel is kitöltöttük. Jelen tanulmányban a három célcsoport eredményeit hasonlítjuk össze.

Tartalom

Absztrakt	2
1. Bevezetés	4
1.1. Elméleti háttér	4
2. Módszertani háttér	12
2.1. Az Econventio teszt és index felépítése.....	12
2.2. Az Econventio-index	15
2.3. Elemzési módszertan.....	17
3. Eredmények	17
1.1. A mintákról	17
1.2. Banki szolgáltatások.....	19
1.3. Általános gazdasági ismeretek.....	27
1.4. Megtakarítások és befektetések	32
1.5. Hitelezés.....	37
1.6. Munka világa.....	44
1.7. Biztosítás, nyugdíj.....	49
4. Eredmények összefoglalása.....	54
5. Irodalomjegyzék.....	64

1. Bevezetés

Jelen tanulmányban azt vizsgáljuk, hogy az Econventio középiskolás teszten miként teljesítenek a vizsgált célcsoportjaink: középiskolások, egyetemisták és kulturális közfoglalkoztatásban résztvevő felnőttek.

1.1. Elméleti háttér

A pénzügyi döntések meghozatala az utóbbi években, évtizedekben szinte mindennapossá vált. A pénzügyi piac termékei és szolgáltatásai ugyanakkor komplexek lettek, melyek használatához az egyéneknek folyamatosan megújuló ismeretekre van szükségük. A lakosság körében az utóbbi években az érdeklődés homlokterébe került, és örvendetes tényként állapítható meg, hogy gombamód szaporodnak az ez irányú hazai kutatások (például Huzdik, Béres & Németh, 2014; Botos, Botos, Béres, Csernák & Németh, 2012; Béres & Huzdik, 2012). Az empirikus felmérések eredményei a lakosság körében a pénzügyi ismeretek alkalmazásának viszonylag alacsony színvonaláról árulkodnak (Atkinson & Messy, 2012).

A felnőtt lakosság sem iskolai tanulmányai során, sem a későbbiekben nem tanult pénzügyi, gazdasági ismereteket (Horváthné & Széles, 2014, p. 471-472), illetve ha tanult is több ma létező pénzügyi termék (például hitelkártya, pay pass) nem létezett akkor, amikor ilyen jellegű tanulmányokat folytattak, ahogyan azt Béres és Huzdik (2012) megfogalmazta a pénzügyi piacok fejlődése gyorsabb az egyének pénzügyi kultúrájának gyarapodásánál.

Az alaposabb pénzügyi ismeretek ebben a folyamatosan változó és összetett társadalomban segít az egyéneknek jobb megértést biztosítani, továbbá támaszt nyújt bizonyos élethelyzetekben. (Remund, 2010, p. 278). A szakadék csökkentéséhez a pénzügyi kultúra fejlesztésére van szükség, amely egyértelműen edukációval és gyakorlati ismereteken keresztül (Kovács 2015) érhető el.

Emellett az OECD 2011-es felnőtt lakosságra koncentráció vizsgálata (Atkinson & Messy, 2012) szerint a magyarokra nemzetközi viszonylatban is kevésbé jellemző a különböző ajánlatok összehasonlítása, a pénzügyi információk minél szélesebb körű összegyűjtése, így a pénzügyi döntések meghozatalához az emberek nem eléggé informáltak, így akár befektetések, akár hiteltermékek közötti eligazodás, a döntéshez szükséges megfelelő információ megszerzése, a kockázatok és következmények mérlegelése problematikus. A probléma nem csak hazánkban jelentkezik. Hasonló hiányosságokat tártak fel Bongini, Trivellato & Zenga, (2012) a pénzügyi tervezés, a pénz, a hitel- és adósságállomány, a biztosítás és az öngondoskodás területén.

A pénzügyi kultúra témaköre minden korosztályt érint, hiszen a mindennapok (például vásárlások) során is pénzügyi döntéseket kell hoznunk illetve egy család, háztartás tagjaként a mindennapi pénzügyi döntések befolyásolják az életünket. Nemzetközi kutatások különböző célcsoportokat elemeztek: Servon és Kaestner az alacsony és közepes jövedelmű embereket (Servon & Kaestner, 2008), Coates, Marais és Weil (2007) a New York-i tőzsdén szereplő társaságok vezetőségének pénzügyi végzettségét, mások pedig az alkalmazásban álló nőket vizsgálta (Mathivanan & Mohanaranjani, 2013).

Ugyan a háztartások megtakarítása növekedésnek indult, ami nem csak a nettó pénzügyi pozícióban, hanem a háztartások bruttó megtakarítási rátájában is tükröződik: míg a 2007-es 7,06 százalékos mélyponthoz képest, 2014-ben a háztartások a bruttó jövedelmük 10,21 százalékát nem költötték el végső fogyasztásra, ugyanakkor ez az arányszám a KSH adatai szerint jelenleg a 2005-ös szintet (10,49%) közelíti. Emellett fontos megjegyezni, hogy a megtakarítások koncentráltan jelentkeznek, hiszen a 2011-es nemzetközi vizsgálat szerint

csupán a háztartások 52 százaléka rendelkezett megtakarításokkal. Ugyanakkor a demográfiai folyamatok, az elöregedés jelensége miatt fontos lenne a hosszútávon való gondolkodás, az öngondoskodás, amihez megtakarítások kellenek. (Béres & Huzdik, 2012)

Hazánkban egy nemzetközi felmérés alapján (Atkinson & Messy, 2012) a pénzügyi ismeretek, tehát az elméleti tudás magas pontszámot kapott, a gyakorlati alkalmazás, a pénzügyi viselkedés eredményei azonban gyengék voltak. Emellett a felmérés szerint általános probléma a kamatos kamat számításának, illetve az infláció kezelésének képessége. A szerzők szignifikáns kapcsolatot találtak a pénzügyi attitűd és a pénzügyi tudás szintje között. Tanulmányukból kiderül, hogy a magasabb jövedelmű, végzettségű, pozitívabb pénzügyi hozzáállás rendelkezők pénzügyi kultúrája magasabb. Életkort tekintve a középkorúak pénzügyi tudása a legmagasabb. Nemek tekintetében a férfiak jobban állnak pénzügyi tudás tekintetében, mint a nők. A 2011-es felmérésben egy kivételes ország volt, Magyarország, ahol a nők pénzügyi tudásszintje magasabb volt, mint a férfiaké. A tanulmány kiemeli, hogy a magyarok többségére nem jellemző különböző ajánlatok összehasonlítása (Atkinson & Messy, 2012).

A pénzügyi műveltség fiatal korban különösen fontos jelentőséggel bír, hiszen a „korai életszakaszban elkövetett pénzügyi hibák a későbbiek során igen költségesek lehetnek” (Lusardi, Mitchell, & Curto, 2010, p. 358). A fiatalok – különösen a felsőoktatásban résztvevők – gyakran „pénzügyi hálóba” keverednek, „hatalmas összegű hitelkártya-adósságot vagy diákhitelt halmoznak fel, mely a későbbiekben vagyoniuk gyarapodását akadályozhatja” (Lusardi et al, 2010, p. 358). A gazdasági és pénzügyi világválság kialakulása után a pénzügyi kultúra kiemelten fontos szerepet kapott, hiszen a korábban meghozott hibás pénzügyi döntések hatásai jelenleg is érezhetőek.

A pénzügyi kultúra fogalma egy OECD-tanulmány szerint: „*A pénzügyi kultúra a tudatosság, ismeretek, készségek, attitűdök és viselkedések kombinációja, amelyekre szükség van a megalapozott pénzügyi döntések meghozatalához és végső soron az egyéni pénzügyi jólét eléréséhez*” (Atkinson & Messy, 2012, p. 14).

Az előző meghatározáshoz hasonló értelmezés található indiai kutatók tanulmányában, amely szerint „a pénzügyi kultúra annak a tudásnak és azoknak a képességeknek az összessége, amelyekkel hatékonyan irányíthatóak az egyén pénzügyei egész életén át a pénzügyi jólét érdekében” (Suganya, Sakthivelrani & Durai, 2013). A meghatározásból kiemelendő, hogy a pénzügyi kultúra túlmutat a pénzügyi tudáson, képességeket is magában foglal. Fontos eleme a definíciónak a saját pénzügyi egyensúly megteremtése is.

Holland tudósok a pénzügyi eszközök használata helyett a tudásra és a megértésre helyezik a hangsúlyt. Szerintük az összetett pénzügyi termékek ismerete és megértése jelenti a pénzügyi kultúrát (Mak & Braspenning, 2012, p. 307.).

Remund több száz kutatást vizsgálva azt fogalmazta meg, hogy a „pénzügyi kultúra az, ami a pénzügyi koncepciók kulcsának megértését méri”, „a definíció magában foglalja a képességet és azt a magabiztosságot, amellyel az egyén saját személyes pénzügyeit képes irányítani” (Cude, 2010, p. 272.).

Plakalovic cikkében egy olyan fogalom meghatározást idéz, amelynek fontos összetevője a döntési képesség. A személyes pénzügyi kultúrába beletartozik az a készség, amely képes választani a különböző pénzügyi döntések között, valamint a kommunikációs képesség is.

Ezáltal az egyén képes arra, hogy „tervezzen, és megfelelően reagáljon az élet azon eseményeire, amelyek érinthetik mindennapi pénzügyi döntéseit, beleértve az általános gazdasági folyamatokat is” (Plakalovic, 2012, p. 136.).

A pénzügyi kultúra mérésére nem alakult még ki egységes álláspont, például, amikor befektetésekről beszélünk, akkor csak a pénzügyi befektetéseket vizsgáljuk, vagy azt is a pénzügyi kultúra részeként fogjuk fel, hogy továbbképezem magam, ezáltal befektetek a jövőmbe.

Lusardi és szerzőtársai fiatalok körében végzett felmérése 1997-ben készült. A diákok megkérdezésén túl az adatbázis tartalmazta a szülőkkel készült interjúkat is, melynek célja az otthoni környezet feltárása volt. A felmérést 2007–2008 között megismételték, amikor a válaszadók 23–28 évesek voltak. A főbb kutatási kérdések az alábbiak voltak:

1. Mennyire tájékozottak a fiatalok a pénzügyi döntések meghozatalához?
2. Milyen meghatározó tényezői vannak a fiatalok pénzügyi műveltségének?
3. Hogyan tudnak ezek az információk segítséget nyújtani a törvényhozóknak? (Lusardi et al, 2010, 358–359. o.)

Remund (2010) tanulmányában áttekintette a 2000 óta született pénzügyi kultúra meghatározásokat. A meghatározásokban öt közös dimenziót talált:

1. *A pénzügyi szolgáltatások közötti jártasság*
2. *Kommunikációs képesség a pénzügyi elképzelésekről.*
3. *A személyes pénzügyek irányítása, kezelése*
4. *Pénzügyi döntéshozatali képesség*
5. *Magabiztosság.*

A pénzügyi tudás, a képességek, az egyének megbízhatósága és magabiztossága, valamint motivációja mind szükségesek ahhoz, hogy az emberek hatékonyan tudják kezelni a pénzügyeiket. Ez utóbbi tulajdonság, a cselekvésre való késztetés (motiváció) igen ritkán olvasható a fogalmi meghatározások szakirodalmában. Egy hazai tanulmány szerint a tudatos pénzügyi magatartás fogalma napjainkban egyre inkább előtérbe kerül. A felelős (tudatos) magatartásra nincs egységesen elfogadott definíció a szakirodalomban. A tudatos pénzügyi magatartás dimenziói: „a célkitűzés, a tervezés, a megtakarítás, a jövőorientáció, az ésszerű költsékezés és a költségek ellenőrzése, valamint a kommunikáció a pénzügyekről.” (Zsótér, 2013, p. 675) A döntéshozatali képesség ebből a megfogalmazásból is hiányzik.

A koncepcionális meghatározásba beleilleszthető a Magyar Nemzeti Bank 2008-ban megjelent definíciója, mely szerint a pénzügyi kultúra nem más, mint *„a pénzügyi ismeretek és készségek olyan szintje, amelynek segítségével az egyének képesek a tudatos és körültekintő döntéseikhez szükséges alapvető pénzügyi információkat azonosítani, majd azok megszerzése után azokat értelmezni, és ez alapján döntést hozni, felmérve döntésük lehetséges jövőbeni pénzügyi, illetve egyéb következményeit.”* (MNB-PSZÁF, 2008, p. 1) Tehát az egyének „képesek felmérni a kockázatot, valamint a döntésükben rejlő bizonytalanságot” (Huzdik et al., 2014, p. 476). Kiemelendő a megfogalmazásból a döntések eredménye, mely néhány, korábban említett definícióból hiányzott.

Huston 71 tanulmányt vizsgált, amelyek közül több mint 50 nem tudta meghatározni a pénzügyi kultúra koncepcióját. A fennmaradó esetekben találhatóak definíciók, melyekben nyolc különböző jelentést fogalmaztak meg. Az elemzett tanulmányok közel fele nem különíti el

élesen a pénzügyi tudást és a pénzügyi kultúrát. A fogalom pontatlan meghatározása indokolja azt, hogy a pénzügyi kultúrát nem lehet egy szóval meghatározni (Huston, 2010).

Az említett kutatások egy részében a pénzügyi kultúra a pénzügyi tudásra épül. Más tanulmányok azonban több összetevőből próbálják meghatározni a fogalmat: szerepel benne a döntéshozatali képesség, a magabiztosság. A különböző meghatározásokban több közös témakör található (Huston 2010)

1. *Alapvető pénzügyi kérdések;*
2. *Hitelfelvétel;*
3. *Befektetés, megtakarítás;*
4. *Erőforrások megvédése: biztosítási termékek, egyéb pénzkezelési technikák.*

Emellett számos esetben megjelennek inflációhoz, diverzifikációhoz, kamatos kamathoz kötődő kérdések is.

Lusardi egyik tanulmányában szintén a számolási készség fontosságára hívja fel a figyelmet. Számos kutatás bizonyítja, hogy a számolási képesség kapcsolatban áll a pénzügyi döntéshozattal, valamint az egyének felelőssége a megtakarításokkal kapcsolatosan folyamatosan emelkedik (Lusardi, 2012, p. 10), gondoljunk akár csak a kamatok számítására, a százalékszámításra. Mivel ezeknek a képességeknek a fejlesztése felnőtt korban igen nehéz, ezért fontos, hogy a matematikai készségek fejlesztését már az iskolában elkezdjük.

A szakirodalom a vizsgálandó részterületekben nagyrészt egyetért. Vannak olyan kutatások, amelyek kevesebb kérdéskört vizsgálnak, mert inkább bizonyos kérdéscsoportokra szeretnének koncentrálni. Ahhoz, hogy komplex kép alakuljon ki a pénzügyi kultúráról, érdemes a témakörök nagy részét lefedni. Ennek megfelelően az Econventio-teszt a

komplexebb mérési módot követi az alábbi hat terület vizsgálatával: banki szolgáltatások, megtakarítások és befektetések, hitelezés, munka világa, általános gazdasági ismeretek, biztosítás és nyugdíj.

Valamivel kapcsolatos tudás vizsgálata történhet önbevallással, illetve a tudást mérő mérőeszköz segítségével is. Ekkor fontos, hogy a mérőeszközbe be legyenek építve a főbb vizsgálati területek. Például Béres et al., 2013, p. 3.) cikkében a megtakarítás, befektetés, hitel, kalkulációs készség jelennek meg.

Ugyan a pénzügyi kultúra fogalmának harmonizálásra elindult egy folyamat, a pénzügyi kultúra mérésének, számszerű jellemzésének módszertani kavalkádját láthatjuk. Általánosságban a tudást vizsgáló kérdéseknél a helyes válaszok arányának vizsgálatán túl a szerzők sok esetben egy, a pénzügyi tudásszintet mérő mutató előállítására is törekedtek. Ennek megkonstruálása vagy a helyes válaszok átlagos számának jellemzésével, vagy egy mesterséges – általában vagy faktorelemzésre, vagy regressziós modellekre épülő – index előállításával történik meg. A módszertani eltérésekből fakadóan ezek az indikátorok nemzetközileg csak korlátozottan összevethetőek. Olasz tudósok (Bongini, Trivellato & Zenga, 2012) és a PISA felmérés is a Rasch-modellt alkalmazza, hogy a képességeket, az attitűdöket és a személyiségvonásokat vizsgálja. Ez az eljárás figyelembe veszi a kérdések bonyolultságát és a válaszadók egyéni képességeit is.

Indiai tudósok egy olyan indexet készítettek, amiben négy indikátort neveztek meg: a pénzügyi tudást, a megtakarítási képességet, a hitellehetőségeket és befektetési képességeket, melyhez 400 főből álló felmérést végeztek. (Suganya et al, 2013)

2. Módszertani háttér

2.1. Az Econventio teszt és index felépítése

Jelen fejezetben először bemutatjuk a vizsgálati modell elméleti háttérét, majd a felmérés, azaz az Econventio teszt módszertani jellemzőit.

Az Econventio kérdőív modellje magába foglalja a racionalitás mindhárom aspektusát.

- Az információgyűjtés esetében tartalmaznia kell az ismereteket, a múltbeli tapasztalatokat, a kommunikáció módját, valamint reflektálnia kell az információgyűjtés csatornáinak, időbeliségének és térbeliségének korlátozottságára.
- A preferenciák esetében teret kell adni az attitűdöknek, értékrendnek, személyes pénzügyi helyzetnek, jövőbeli terveknek és egy nyertesként vagy vesztesként elkönyvelt szituáció keretezési torzításainak.
- A döntéshozatal során a pénzügyi döntéseknél az alternatívák közötti választásban a számítási képességeknél meg kell, hogy jelenjenek a heurisztikák.

A cselekvők és pénzügyi szolgáltatók B2C interakcióit kérdőíves módszerrel nem lehet értékelni, Wilson (1998) arra az esetre próbavásárlások (mystery shopping) folytatását javasolja. Az informáltság esetében azonban mód nyílik a definitív tudás különböző eszközök helyes és helytelen használatán keresztül történő mérésére, továbbá a preferált kommunikációs és információgyűjtő csatorna megnevezésére.

A számítási képességek vizsgálata esetében egy matematikai jellegű probléma helyes megoldását kell a válaszadóknak kiválasztaniuk. Az idő rövidege miatt a heurisztikus döntéshozatalnak itt döntő szerepe van – a pénzügyi jellegű problémák esetében azonban fontos, hogy a célcsoport heurisztika-készletébe beépüljön a kamatos kamatszámítás nem lineáris természete.

A cselekvő közgazdaságtani racionalitása mentén meghatározott három horizontális dimenziót ezt követően hat vertikális dimenzión keresztül vizsgáljuk behatóbb módon, hogy így teret kapjanak a piaci aszimmetrikus viszonyok. Hogarth (2003) korábban már említett ajánlását figyelembe véve az alábbi vertikális dimenziókhoz kapcsolódó témaköröket vontuk be a vizsgálatba:

1. általános banki, pénzügyi ismeretek (számlavezetés, tranzakciós költségek, bankkártya használat, bankrendszer, szolgáltatások),
2. befektetések, megtakarítások (befektetési formák, célok, időtávok, kamat és hozam különbsége, hozam és kockázat kapcsolata),
3. hitelek (lakáshitel, fogyasztási hitelek, egyéb hitelfajták és jellemzőik),
4. munka világa (foglalkoztatás, adózás, vállalkozás),
5. biztosítás, nyugdíj (öngondoskodás, nyugdíjrendszer, biztosítások típusai jellemzői),
6. általános gazdasági ismeretek (infláció, államadósság, adózás).

Tehát az Econventio teszt, illetve ennek kérdései alapvetően két részből állnak össze: attitűd vizsgálati kérdésekből, illetve egy tudástesztből.

A **tudásteszt** részben, amely tartalmazza a pénzügyi ismeretek és a számolási készségek vizsgálatát is, nem fogalmak definiálását kérjük, hanem gyakorlat centrikus kérdéseket teszünk fel, illetve napi aktualitásokkal kapcsolatosan kérdezzük. E részben minden kérdéshez több válaszalternatívát kínáltunk fel, melyből egy helyes. A kitöltőknek ki kellett választaniuk egy alternatívát, mindezt úgy, hogy vizsgálni tudjuk valós tudásuk, illetve, hogy a pénzügyi alapismeretekkel mennyire vannak tisztában, azonban a kérdésekkel és a válaszokkal kapcsolatosan számos probléma adódik, amelyeket kezelni kell.

A teszt során mind a hat vizsgálati dimenzió egyforma súllyal alakítja modellt. Ez azt jelenti, hogy minden egyes vizsgálati dimenzióban 5 tudásteszt kérdés: 1 számolásokhoz, ajánlatokhoz köthető + 4 ismereteket, informáltságot ellenőrző kérdés jelenik meg. E mellett minden témakörben legalább egy „attitűd” kérdés is megjelenik, ahol nincs helyes válasz.

A teszt összeállításakor arra ügyelünk, hogy ne legyen hosszú a teszt, ugyanis hosszabb teszt esetében nem töltik ki a válaszadók a teljes tesztet. Mivel a teszt szerkezetből adódóan minimum 36 kérdést tartalmaz a modell, így elfogadott irányelv szerint a kiegészítőknek 40 kérdést kell megválaszolniuk, ami nem tartalmazza az általános demográfiai kérdéseket, ugyanis azokat a regisztráció folyamán kell megadni.

Az Econventio teszt kitöltésére előzetes regisztráció után nyílik lehetőség, minden év tavaszán. Az adatfeldolgozás már anonim adatokat tartalmaz. Kitöltés közben a felületen a kitöltőnek egyszerre csak egy kérdés jelenik meg, melyek megválaszolására összességében 30 perc áll rendelkezésre.

A torzító tényező hatásának minimalizálása végett a tudásteszt részben egy „Nem tudom” válaszalternatívát is beépítettünk, a kitöltőket arra kérve, hogy ezt az alternatívát válasszák, ha nem tudják a kérdésre adandó helyes választ.

Az egyes kérdéseknél a válaszalternatívák számát igyekszünk kiegyensúlyozni. Ez azt jelenti, hogy a tudásteszt részben az ismeretek ellenőrzésekor minden kérdés esetében ugyanannyi, számszerűen négy alternatíva közül kell a helyes választ kiválasztani a kitöltőknek. Ez a helyes válasz tippelésből való eltalálásának valószínűségét egyenlíti ki, csökkenti. Erre az elvre a legelső Econventio teszt esetében nem figyeltünk, ugyanakkor abban az évben nem állítottuk elő az Econventio-index értékét. Utólagos visszaméréseket tekintve, pedig nem mutatkozott számottevő eltérés a kitöltők viselkedésében, aminek oka valószínűleg a „nem tudom” válaszlehetőség és ennek tippelés torzító hatás csökkentő szerepe lehet. Ettől az elvtől akkor

térünk el, ha egy kérdést nemzetközi mérőeszközzel választottuk és azzal szeretnénk az adott kérdés eredményét összehasonlítani, vagy, ha olyan kérdés van, hogy két ajánlatot kell egymással összehasonlítani. Ettől eltekintve a számolási kérdések esetében is többnyire 4 lehetőség közül kell a kitöltőknek választani. Itt az egyes válaszalternatívákban megjelennek a tipikus számolási hibák is.

A tesztben szereplő kérdések során fontos, hogy a kérdések érthetően, a korcsoporthoz igazítva legyenek feltéve.

A teszt kérdéseinek összeállításakor figyelemmel kell lenni a teszt céljára, amely szerint olyan információhiányos területeket szeretnénk azonosítani, amelyek fejlesztésre szorulnak: azaz a teszt jelöli ki azokat a szempontokat, amelyeket a későbbiekben kiscsoportokban részletesen meg kell vizsgálnunk és fejlesztési programokat kell rá kidolgoznunk. Például, a teszttel azonosíthatóak, hogy a fordított százalékszámítás problémát jelent. Ha erre fejlesztési programot szeretnénk kidolgozni, akkor meg kell értenünk mit és miért hibáznak el a kitöltők.

2.2. Az Econventio-index

A célcsoport pénzügyi ismeretének jellemzésére megalkottuk az úgynevezett Econventio-indexet, melynek célja, hogy a válaszadók éves teljesítményét egy számértékkel jellemezzük. A modell mind a hat vizsgálati dimenzióját egy-egy számértékkel jellemezzük, mely gyakorlatilag az egyes dimenziókra adott helyes válaszok számát mutatja.

Az Econventio-indexet úgy állítjuk elő, hogy a modell mind a hat dimenziója azonos súllyal befolyásolja az index értékét. A súlysúly ez esetben a dimenzióból adódó kérdések számának függvénye. Mivel jelenleg az egyes dimenziókból ugyanannyi kérdés került a tesztbe, így az Econventio-index értéke gyakorlatilag a helyesen megválaszolt kérdések arányának átlagát jelenti. Ha az egyes dimenziókból nem ugyanannyi kérdés kerülne a modellbe, akkor az index

értékének előállításakor az alulreprezentált dimenzió teljesítményértékét felsúlyoznánk, a felülreprezentáltét pedig alulsúlyoznánk úgy, hogy minden dimenzióban a helyes válaszok számának súlyozott összege ugyanazon a tartományon mozoghasson. Ezzel az eljárással biztosítható, hogy a végeredményt nem befolyásolja az, hogy az egyes blokkokat különböző számú kérdéssel vizsgáltunk.

Az Econventio-index így egy $[0;100]$ intervallumba eső érték, melynek magasabb értéke magasabb átlagteljesítményt mutat. Az index tulajdonságait vizsgálva megállapíthatjuk, hogy ha minden dimenzióból ugyanannyi kérdés szerepel, és mivel a tudásteszt kérdések száma 30, így egy kérdés helyes megválaszolása $k \cdot 100/30$ százalékponttal növeli egy kitöltő teljesítményét, amelynek az indexre való hatása N kitöltő esetében $(k \cdot 100)/(30 \cdot N)$. Az indexről alkotott képhez vizsgáljuk a kitöltők teljesítményének eloszlását is.

Az Econventio-index mellett 2014-ben a tavalyi fejlesztésű **attitűd index** meghatározását is megpróbáltuk, mely ugyancsak 0-100 skálára vetítve jellemzi a válaszadók attitűdjének pozitív, illetve negatív voltát. Az index azt vizsgálja, hogy azon attitűd kérdések esetében ahol lehet irányultságról beszélni inkább pozitív, vagy inkább negatív viselkedést mutat valaki. A kiválasztott válaszalternatíva esetében minden esetben 0 vagy 1 számérték kerül meghatározásra, ahol 1 a pozitív, 0 a negatív hozzáállást jelöli. Az index azt méri, hogy összességében az egyén a maximálisan elérhető 1 értékek összegéhez mekkora összértékkel rendelkezik. Az index értéke így 0-100 skálán van kifejezve, ahol a nagyobb érték a pozitívabb attitűdöt jelenti.

2.3. Elemzési módszertan

Az elemzéshez alkalmazandó statisztikai módszertan kiválasztása a változók mérési szintjén múlik. Mivel a feltett kérdések mindegyike kategoriális változónak tekinthető, így alkalmazható módszertanként a leíró statisztika, kereszttábla elemzés (khi-négyzet teszt), varianciaanalízis (F-próba) kerül alkalmazásra.

Az Econvetio-indexet a különböző demográfiai kérdésekkel varianciaanalízis (ANOVA), valamint korrelációs számítás segítségével vizsgáljuk (Econventio 2013).

Az F-próba alkalmazásakor a csoportátlagok eltéréseit Post Hoc teszt segítségével vizsgáljuk. Ez a tesztípus a próbák p-értékeit korrigálja az összehasonlítások számával. Erre azért van szükség, mivel e nélkül a k számú csoport esetében $k*(k-1)/2$ darab összehasonlítás történik, mely jelentősen növelné az elsőfajú hiba (kapcsolatot mutatunk ki ott, ahol nincs kapcsolat) elkövetésének valószínűségét.

A mintaátlagok alapján 95 százalékos valószínűség mellett becslést adunk az alapsokaság

3. Eredmények

1.1. A mintákról

A kérdőív kitöltésében 12 083 középiskolás vett részt, akiknek egynegyede (25,8 százalék) már töltött ki korábban Econventio-tesztet. A diákok 22,0 százaléka 15 éves, negyedük 16 éves, ötödük 17 éves, 13,3 százalékuk 18 éves, hatoduk pedig 19 éves vagy annál idősebb. A megkérdezettek 50,7 százaléka férfi. A vizsgált tanulók 32,0 százalékának lakóhelye megyei jogú város, további 37,5 százalékuknak város, míg 26,1 százalékuknak falu. A fővárosban élők alulreprezentáltak. A kitöltők több mint fele (57,9 százalék) 4 osztályos középiskolában tanul, 6,3 százalékuk 6 osztályos, 2,4 százalékuk 8 osztályos középiskolában, míg 10,2 százalékuk érettségi utáni képzésben vesz részt. A diákok fele (50,5 százalék) szakközépiskolába, harmada

(30,5 százalék) gimnáziumba, 11,7 százalékuk pedig szakmunkásképző intézménybe jár. A középiskolások negyede (25,5 százalék) részesül kereskedelmi, gazdasági képzésben.

A kérdőív kitöltésében résztvevő egyetemisták (5198 fő) felének életkora 20 és 22 év közötti, több mint egynegyedük 24 évnél idősebb. A megkérdezettek 51,7 százaléka férfi. A vizsgált felsőoktatásban résztvevők közel 40 százaléka a fővárosban tanul: 23,4 százalékuk egyetemen, 16,2 százalékuk pedig főiskolán. A legtöbben vidéki egyetemre járnak (41,4%), minden ötödik diák pedig vidéki főiskolára (19,1%). A válaszadók kétharmada alapképzésben vesz részt, 15,7 százalékuk mester-, illetve osztatlan képzésben, 14,9 százalékuk felsőoktatási szakképzésben, valamint 3,1 százalékuk doktori képzésben.

A bevezető kérdések között kíváncsiak voltunk a hallgatók munkatapasztalatára. A diákok egyharmada még nem dolgozott (34,7 százalék), a legtöbben legfeljebb 5 éve (57,5 százalék) dolgoznak. A kérdőívet kitöltők 10 százaléka egyedül él, 30 százalékuk kétfős, közel fele pedig 3 vagy 4 fős háztartásban (47,8 százalék). A válaszadókat megkértük arra, hogy értékeljék saját pénzügyi ismereteiket egy 1-től 5-ig terjedő skálán (ahol 1 a leggyengébb). A legtöbben közepesre pontozták pénzügyi tudásukat (40,9 százalék), 28 százalékuk 4-es osztályzatot adott, 7,3 százalékuk pedig kiválónak minősítette ismereteit. Minden negyedik hallgató értékelte gyengének (18,8 százalék) vagy nagyon gyengének (4,9 százalék) a tudását.

A kérdőívet 5605, kulturális közfoglalkoztatási programban résztvevő töltötte ki 2015 tavaszán. A célcsoport elérésében a Nemzeti Művelődési Intézet segítségével valósult meg. A felmérésben résztvevők negyede 21 és 25 év közötti, ötödük 26 és 30 év közötti, szintén negyedük 31 és 40 év közötti, 16 százalékuk 41 és 50 év közötti, míg 11,5 százalékuk életkora 50 év fölötti. A megkérdezettek háromnegyede nő. A vizsgálatban résztvevők legtöbbször felsőfokú végzettséggel rendelkeznek (38,6 százalék), 30 százalékuk szakközépiskolát végzett

érettségivel, míg negyedük gimnáziumot, 5 százalékuk pedig szakmunkásképzőt érettségivel. Az alacsonyabb végzettségek (legfeljebb 8 általános, szakmunkásképző, illetve szakközépiskola érettségi nélkül) aránya elenyésző. A vizsgálatban résztvevők közel fele (45,7 százalék) tanulmányai befejezése óta néhány alkalommal vett részt továbbképzésben, míg tízből három kitöltő egyáltalán nem. Azoknak az aránya, akik gyakran vettek részt tanfolyamokon, tréningeken, 15,8 százalék, míg azoknak, akik rendszeresen továbbképzik magukat, 9,4 százalék.

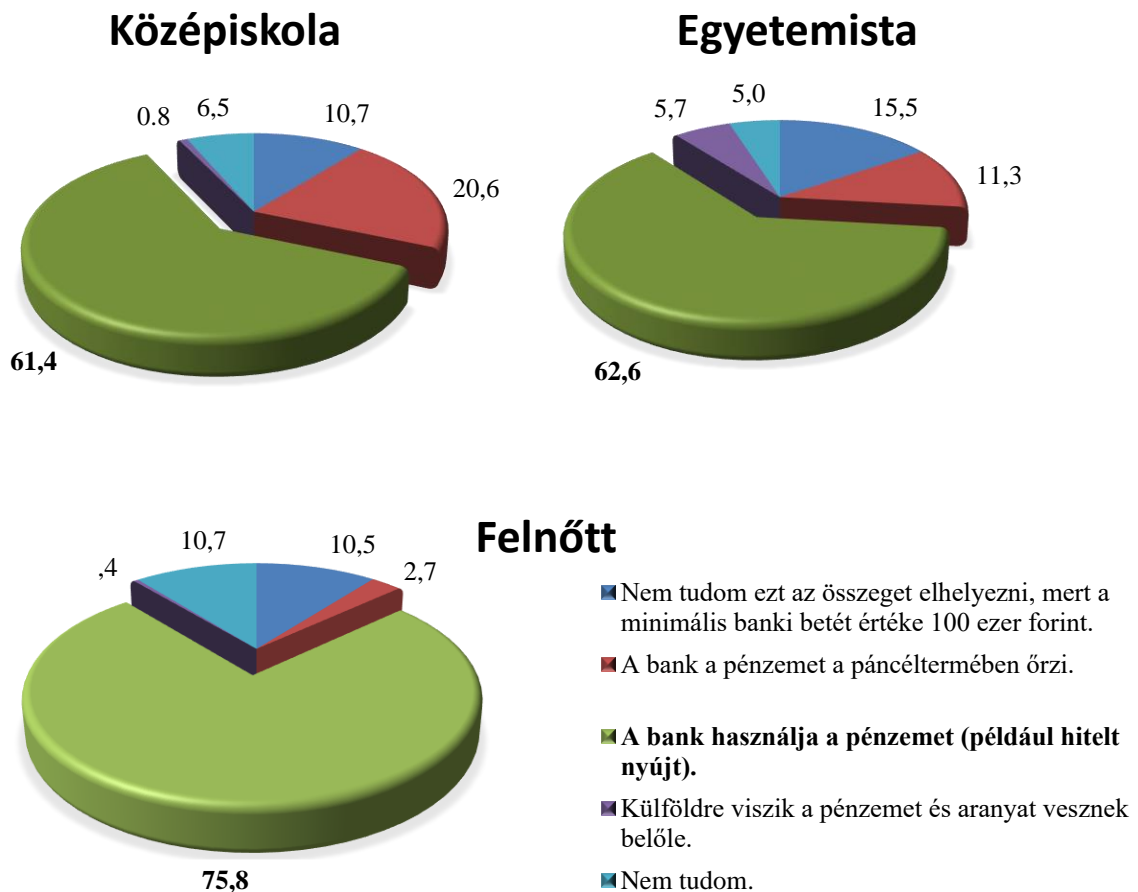
A bevezető kérdések között megkérdeztük, hogy hány fős háztartásban élnek a kérdőívben résztvevők: 7,6 százalékuk egyedül él, 22,2 százalékuk kétfős, 55,2 százalékuk 3 vagy 4 fős háztartásban, míg 15 százalékuk 5 vagy ennél több fős családban. A válaszadók közel kétharmadának háztartásában nincsen kiskorú gyermek, 21,3 százalékuknál 1 gyermek, 12,2 százalékuknál kettő, míg 3,5 százalékuknál 3 vagy több gyermek él. A családok 30 százalékának havi rendszeres nettó jövedelme 150 és 250 ezer forint közötti, 26,5 százalékának 100 és 150 ezer forint közötti. 100 ezer forint alatti jövedelemmel hasonló arányban rendelkeznek, míg 10,4 százalékuk 250 és 350 ezer forint között, valamint 4,8 százalékuk 350 ezer forint felett. A válaszadókat megkértük arra, hogy értékeljék saját pénzügyi ismereteiket egy 1-től 5-ig terjedő skálán (ahol 1 a leggyengébb). A legtöbben közepesre pontozták pénzügyi tudásukat (51,7 százalék), 29,4 százalékuk négyes osztályzatot adott, 4,9 százalékuk pedig jelesnek minősítette pénzügyi ismereteit. Csupán minden tizedik kitöltő értékelte gyengének a tudását (11,8 százalék). Az elégtelen osztályzatok aránya elenyésző (2,2 százalék).

1.2. Banki szolgáltatások

A megkérdezettek banki szolgáltatásokkal kapcsolatos ismereteit vizsgáló első, bevezető kérdés arra vonatkozott, hogy mi történik a bankba megtakarításként elhelyezett 50 ezer forinttal. A középiskolások és az egyetemisták hasonló mértékben (62% körül) válaszoltak

helyesen. A Felnőttek több mint háromnegyede (75,8%) válaszolt helyesen erre a kérdésre. (1. ábra)

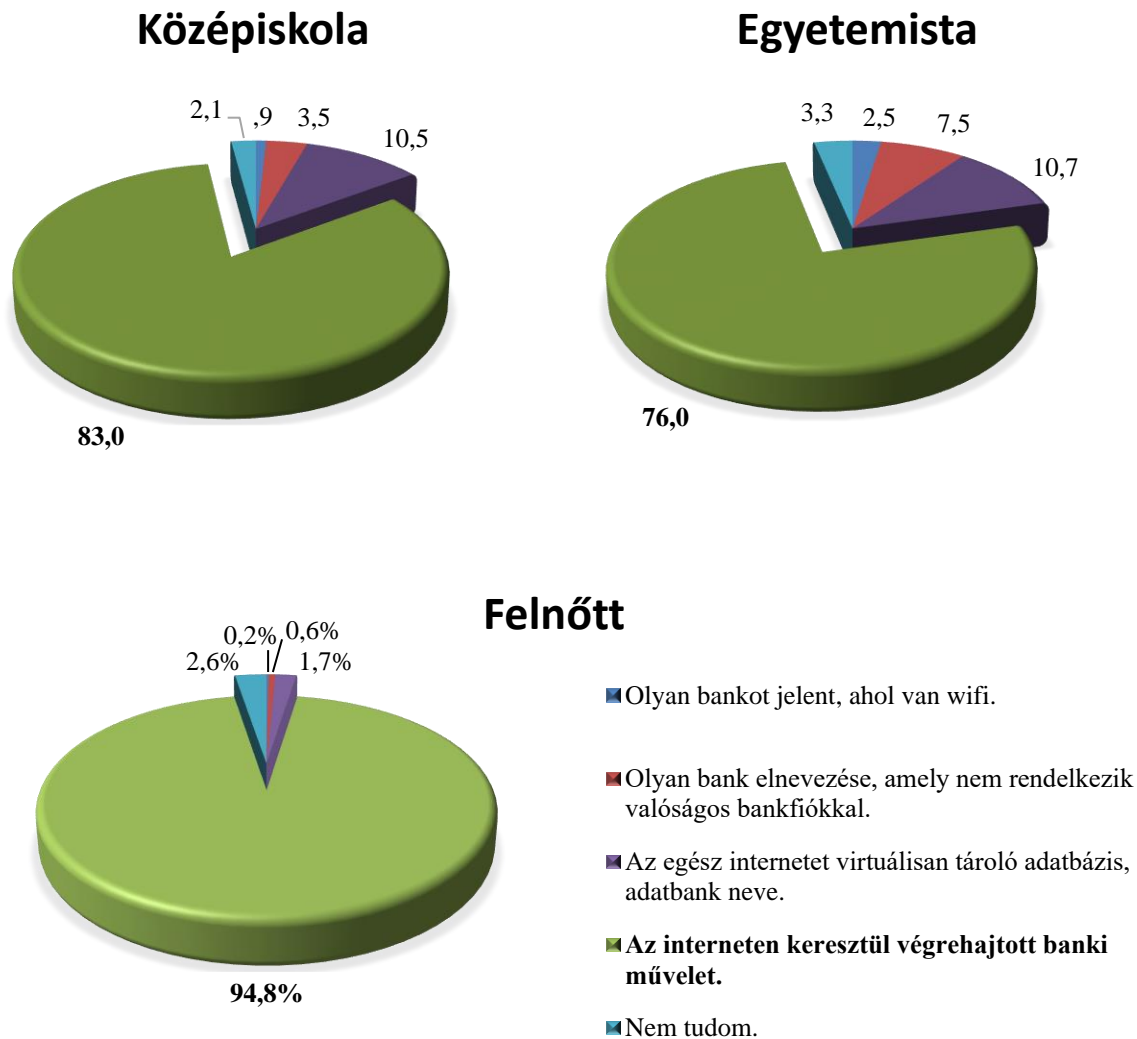
1. ábra Mi történik a bankba megtakarítás céljából elhelyezett 50 ezer forinttal? (%)

Forrás: saját szerkesztés

A banki szolgáltatások második kérdése az internetes bankolás fogalmára vonatkozott. Csupán a kitöltők 2-3 százaléka nem tudott választani a megadott meghatározások közül. A középiskolások 83, míg az egyetemisták 76 százaléka jól felelt erre a kérdésre. A felnőttek több mint 94 százaléka helyesen válaszolt. (2. ábra)

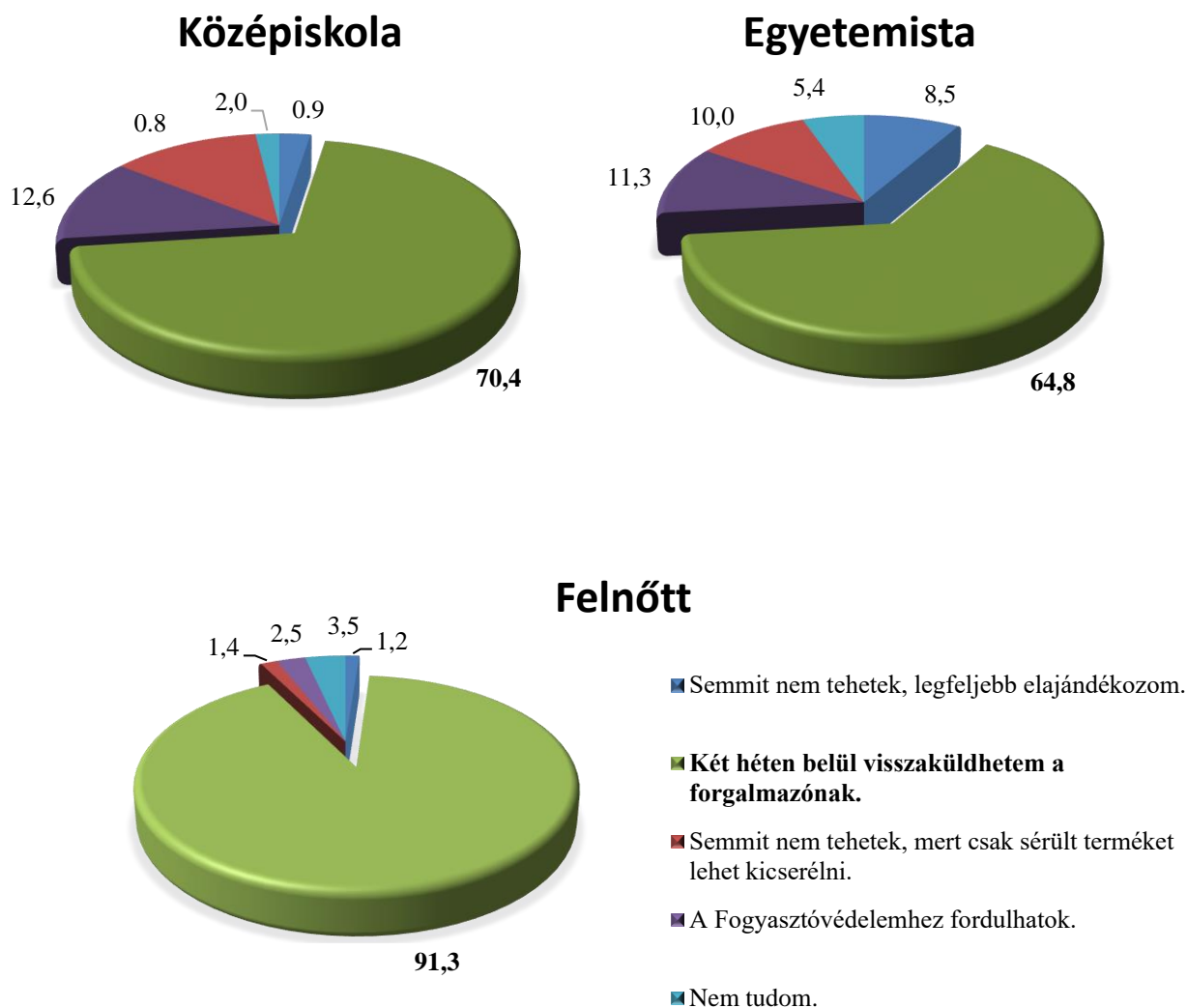
2. ábra Mit jelent az internetes bankolás? (%)

Forrás: saját szerkesztés

A következő banki szolgáltatásokra vonatkozó kérdés így szólt: „Cipőt vásárolsz az interneten. Mi történik akkor, ha nagy?” A tanulók 65-70 százaléka tudott helyesen válaszolni erre a kérdésre, míg a felnőttek 91,3 százaléka tudta a helyes választ. A diákok 12 százaléka fordult volna a Fogyasztóvédelemhez. (3. ábra)

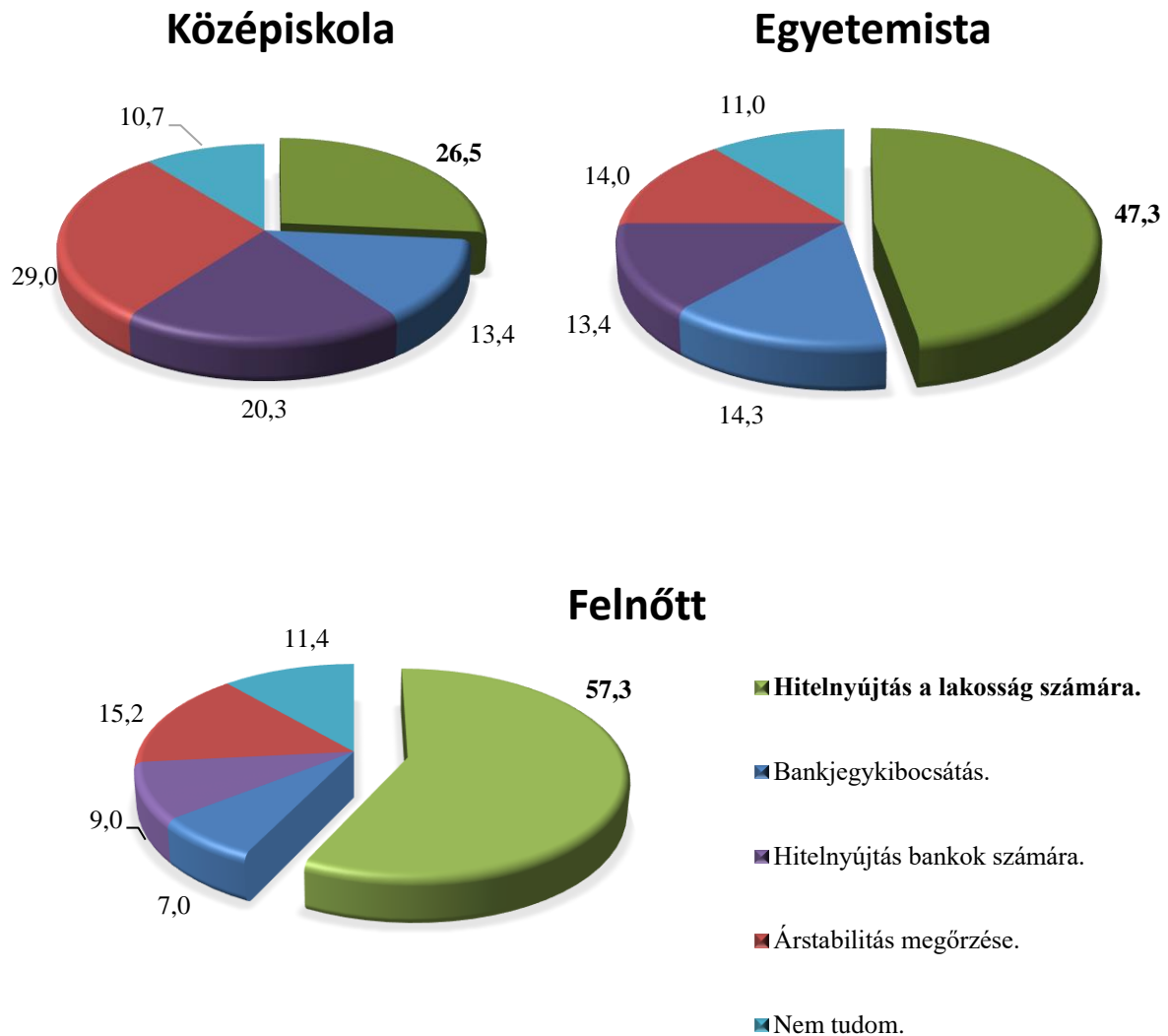
3. ábra Cipőt vásárolsz az interneten. Mi van akkor, ha nagy? (%)

Forrás: saját szerkesztés

A következő kérdés a Magyar Nemzeti Bank feladataira irányult, a négy lehetőség közül a nem megfelelőt kellett kiválasztani. A középiskolás válaszoknak csupán a negyede (26,5%), míg az egyetemisták válaszainak majdnem fele (47,3%) volt helyes. A felnőttek 57,3 százaléka tudta csupán a jó választ. (4. ábra)

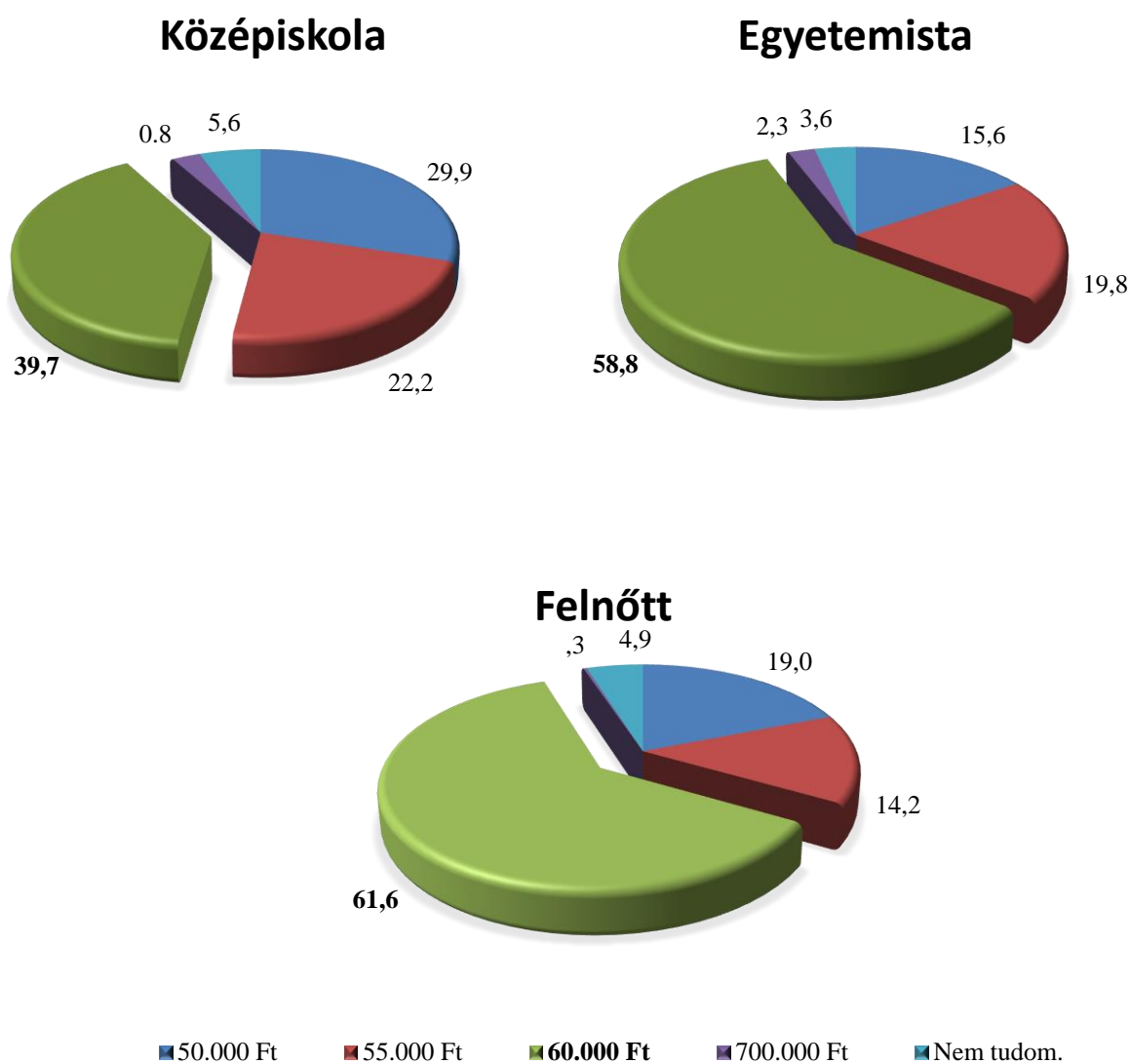
4. ábra Az alábbiak közül melyik nem a Magyar Nemzeti Bank feladata? (%)

Forrás: saját szerkesztés

A banki szolgáltatások témakörében a számítási feladat a valutaárfolyamok használatára vonatkozott: „Kinéztél magadnak egy horvát tengerparti nyaralást, amely 1.000 kunába kerül. Mennyibe kerül ez neked itthon forintban, ha a kuna vételi árfolyama 50 Ft, eladási árfolyama 60 Ft, középárfolyama 55 Ft?” A megkérdezett középiskolások 39,7, az egyetemisták 58,8 és a felnőttek 61,6 százaléka helyesen válaszolt (60 ezer Ft). (5. ábra)

5. ábra Mennyibe kerül itthon forintban egy horvát tengerparti nyaralás, mely 1.000 kunába kerül, ha a kuna vételi árfolyama 50 Ft, eladási árfolyama 60 Ft, középárfolyama 55 Ft? (%)

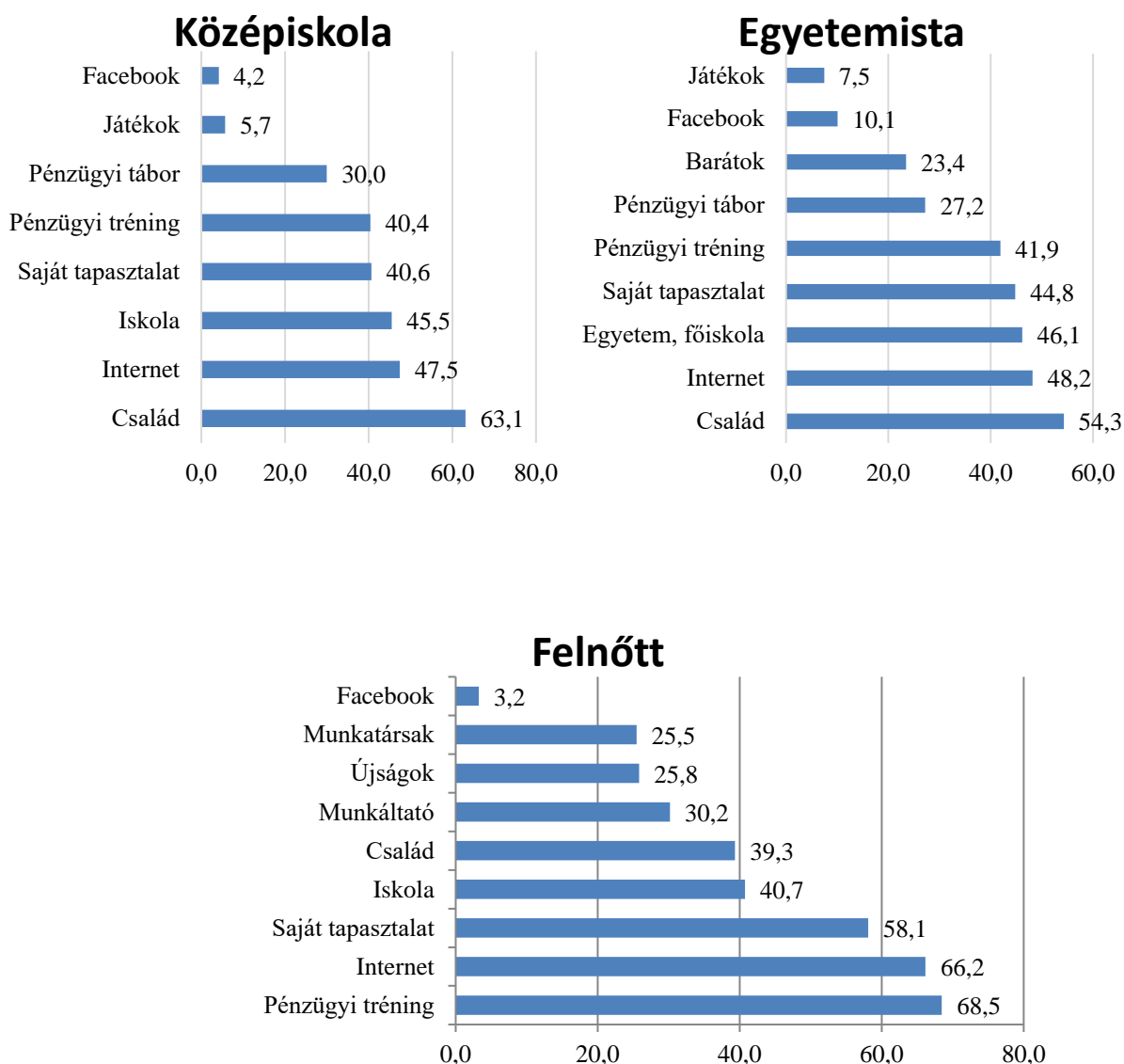

Forrás: saját szerkesztés

A banki szolgáltatásokkal kapcsolatos egyik attitűd-kérdésnél arra voltunk kíváncsiak, hogy a megkérdezettek szerint honnan szerezhetik be a szükséges pénzügyi ismereteket. A válaszadók több lehetőséget is megjelölhettek. A leggyakrabban említett válasz a középiskolások és az egyetemisták körében a család volt (63,1%, 54,3%), minden második diák említette az internetet, valamint az iskolát. A felnőttek esetében a pénzügyi tréning és az Internet került az első helyekre (68,5 és 66,1%) (6. ábra)

6. ábra A szükséges pénzügyi ismeretek forrásainak említése (%)

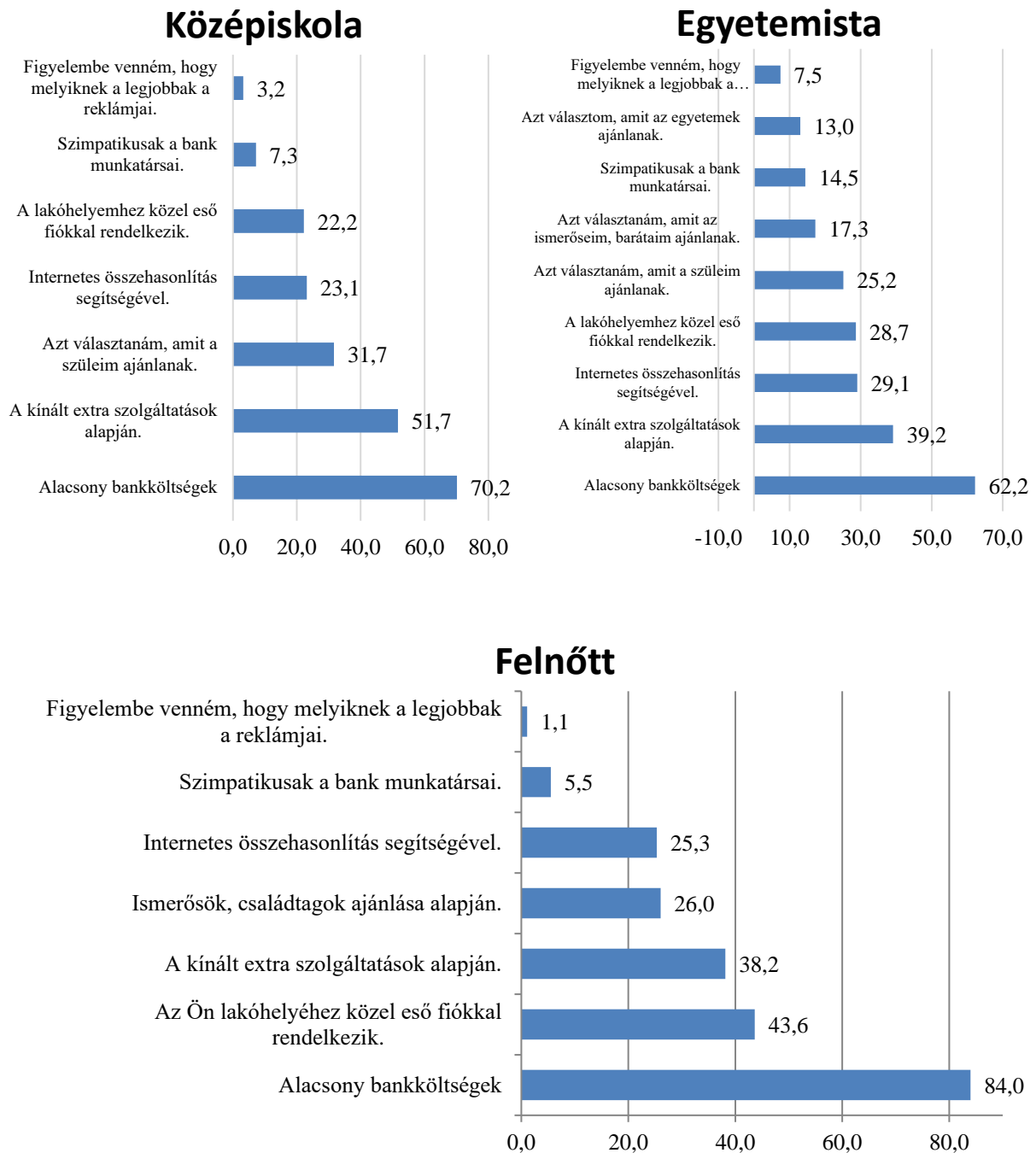

Forrás: saját szerkesztés

A banki szolgáltatások másik attitűd-kérdése a bankok kiválasztásának szempontjaira irányult. Itt is több lehetőséget jelölhettek meg a kitöltők. Tíz középiskolás közül hét, tíz egyetemista közül hat, míg tíz felnőtt közül 8 az alacsony bankköltségek alapján választ (70,2%, 62,2%, 84%). Igen magas az extra szolgáltatások említésének aránya a diákok körében (51,7 %,

39,2%). A felnőttek fontosnak tartják, hogy az általuk választott bank fiókja közel legyen a lakhelyéhez (43,6%). (7. ábra)

7. ábra A bankválasztás szempontjainak említése (%)

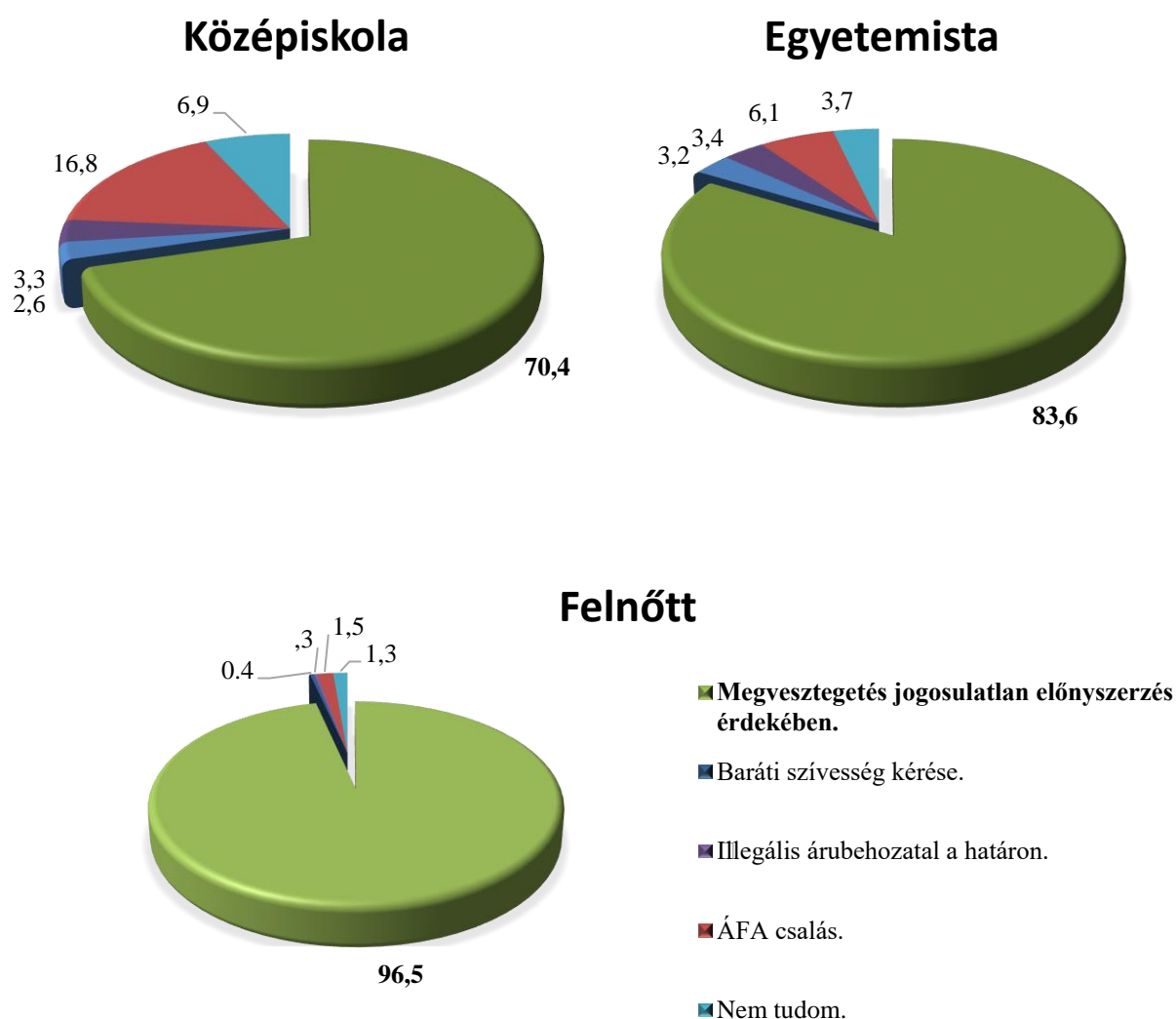

Forrás: saját szerkesztés

1.3. Általános gazdasági ismeretek

Az általános gazdasági ismeretek moduljában először a korrupció fogalmáról érdeklődtünk. A középiskolások 70,4 százaléka, így az egyetemisták 83,6 százaléka tudta, hogy a korrupció megvesztegetés jogosulatlan előnyszerzés érdekében. A megkérdezett felnőttek 96,5 százaléka van tisztában a korrupció fogalmával. (8. ábra)

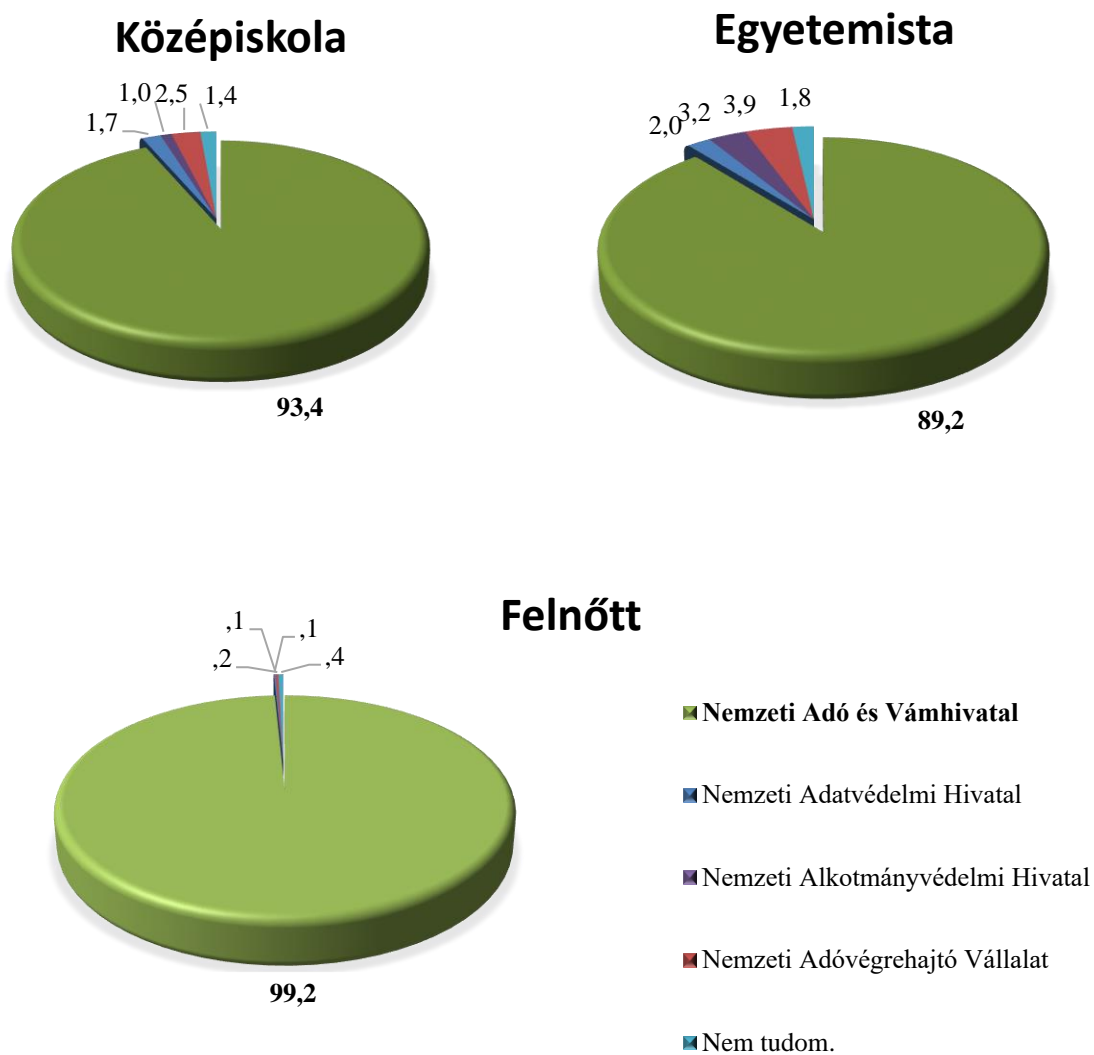
8. ábra Mi a korrupció? (%)

Forrás: saját szerkesztés

A következőkben a NAV rövidítésének jelentésére voltunk kíváncsiak. Erre a kérdésre a megkérdezett felnőttek közül majdnem mindenki tudta a helyes választ (99,2%). A középiskolába járók 93,4, míg az egyetemisták 89,2 százaléka jól válaszolt. (9. ábra)

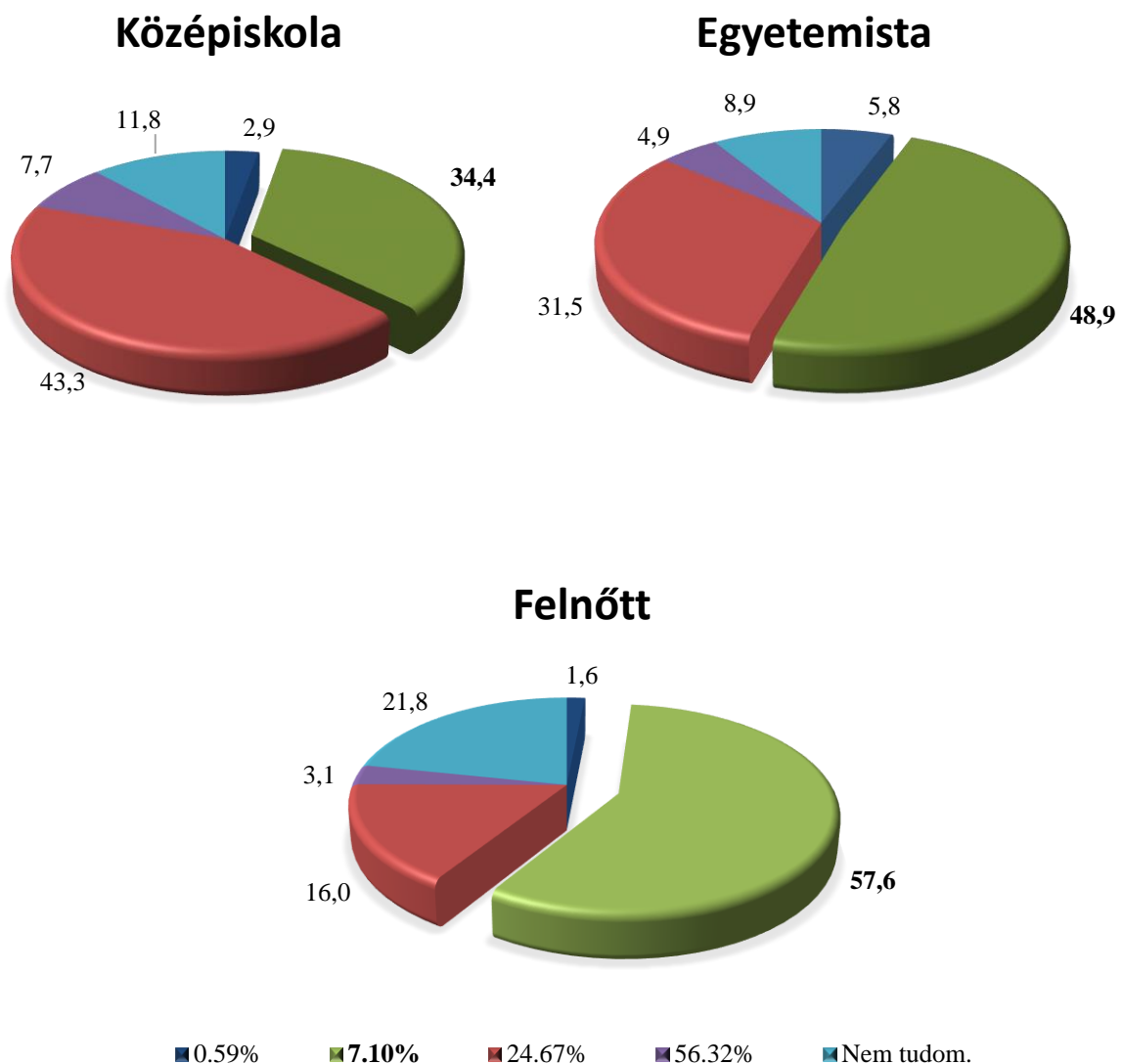
9. ábra Mi a NAV? (%)

Forrás: saját szerkesztés

Az általános gazdasági ismeretek dimenziójában a továbbiakban a 2014. évi magyarországi munkanélküliségi ráta értékére kérdeztünk rá. Erre a kérdésre mindhárom csoport esetében magasan jelölték be a „nem tudom” válasz lehetőségét. A felnőttek 57,6 százaléka, az egyetemisták majdnem fele (48,9%) és a középiskolások 34,4 százaléka válaszolt helyesen. (10. ábra)

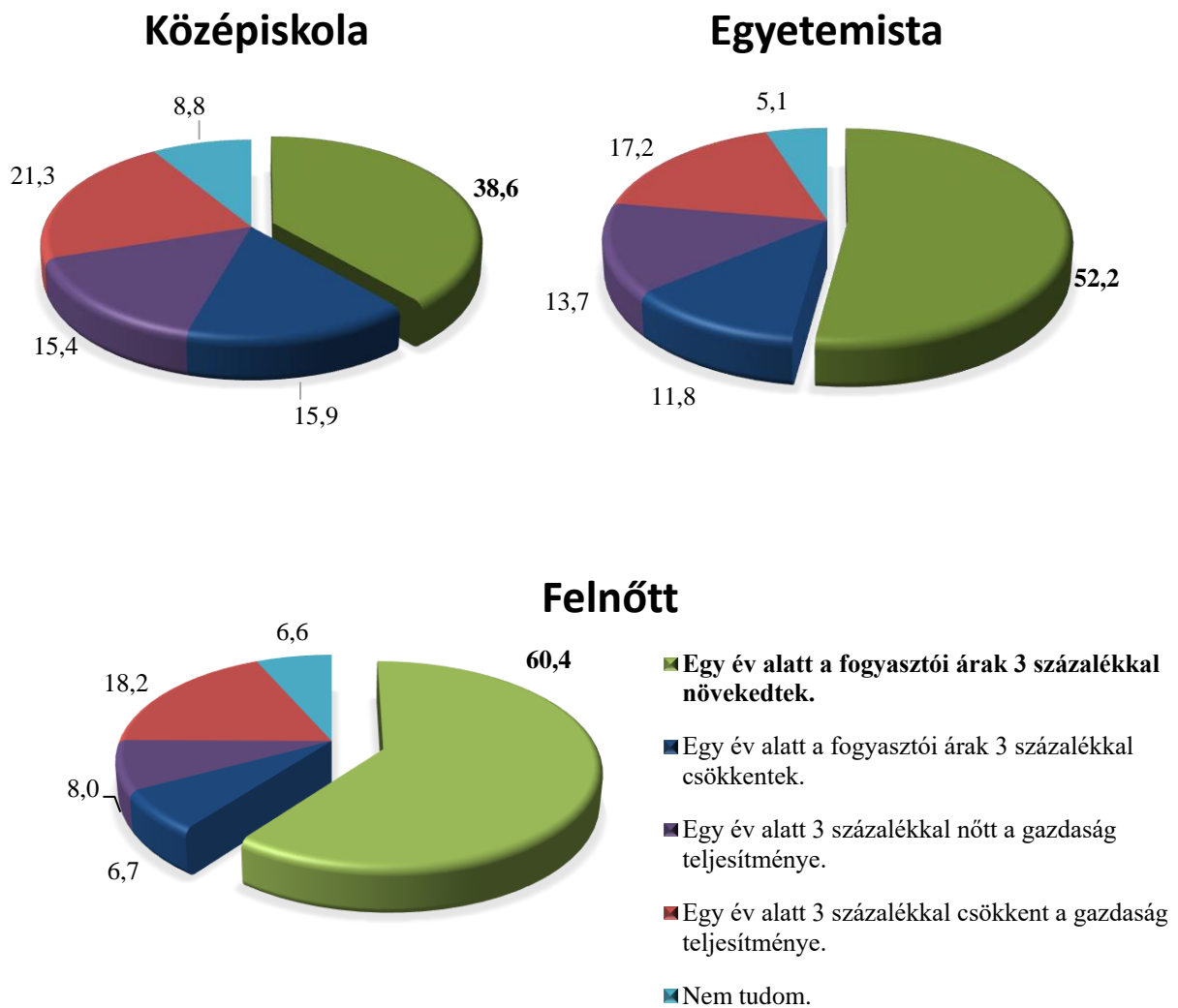
10. ábra Mennyi volt Magyarországon 2014-ben a munkanélküliségi ráta értéke? (%)

Forrás: saját szerkesztés

A következő kérdés az éves infláció értelmezésére vonatkozott. A helytelen opciók közül a legtöbben a gazdaság teljesítményének csökkenését jelölték meg mindegyik csoportban (21,3%, 17,2% és 18,2%). A felnőttek 60,4 százaléka, az egyetemisták több mint a fele (52,2%) és a középiskolások 38,6 százaléka válaszolt helyesen. (11. ábra)

11. ábra A tv-ben azt mondták, hogy az éves infláció 3%. Mit jelent ez? (%)

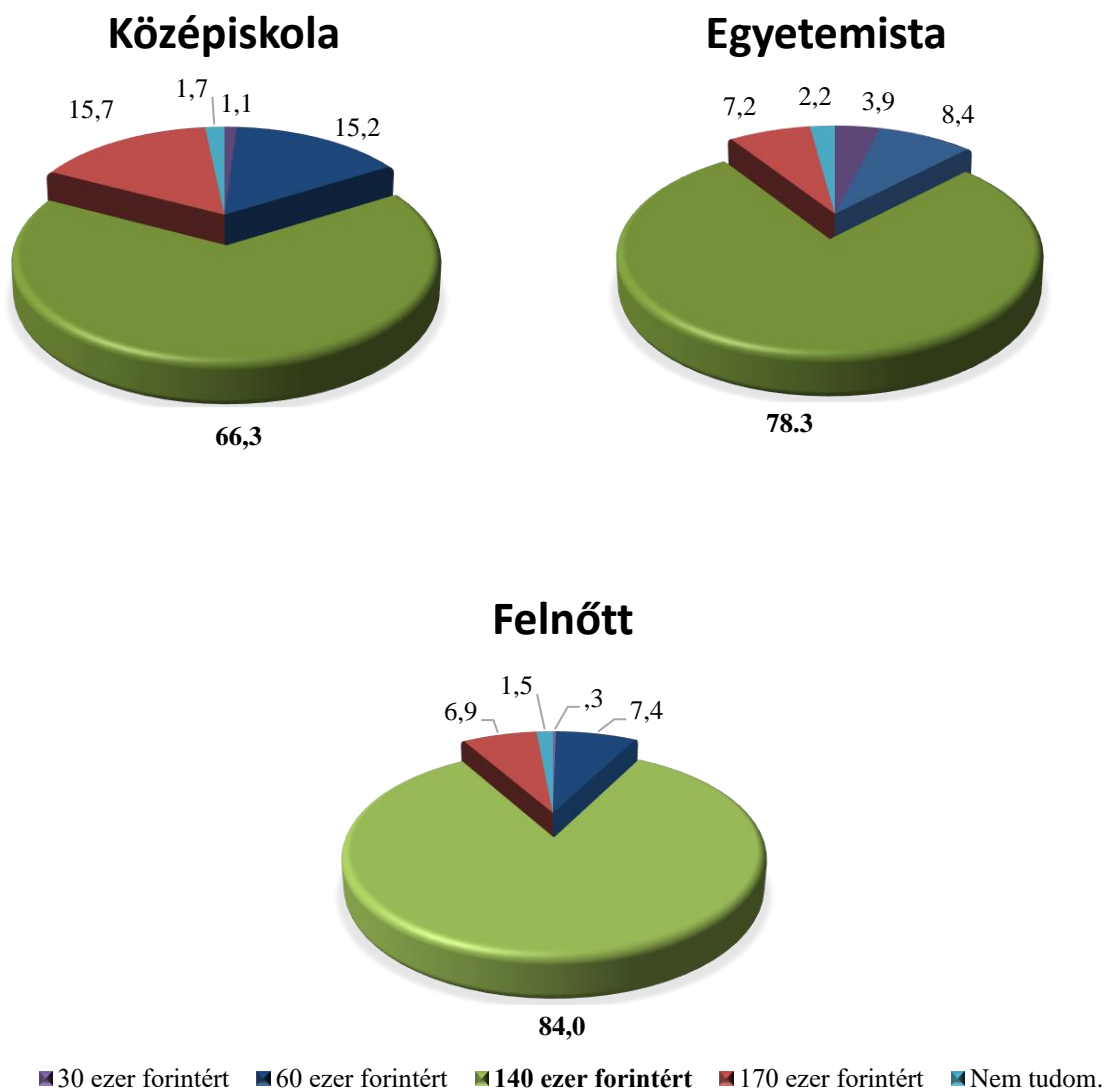

Forrás: saját szerkesztés

A számítási feladat ebben a témakörben egy 30 százalékos leértékelés utáni ár meghatározására irányult. A középiskolások kétharmada helyesen határozta meg az összeget.

Az egyetemisták 78,3, míg a felnőttek 84 százaléka válaszolt helyesen. (12. ábra)

12. ábra Egy 200 ezer forintos okostelefont 30 százalékkal leértékeltek. Mennyiért tudod megvenni a készüléket? (%)

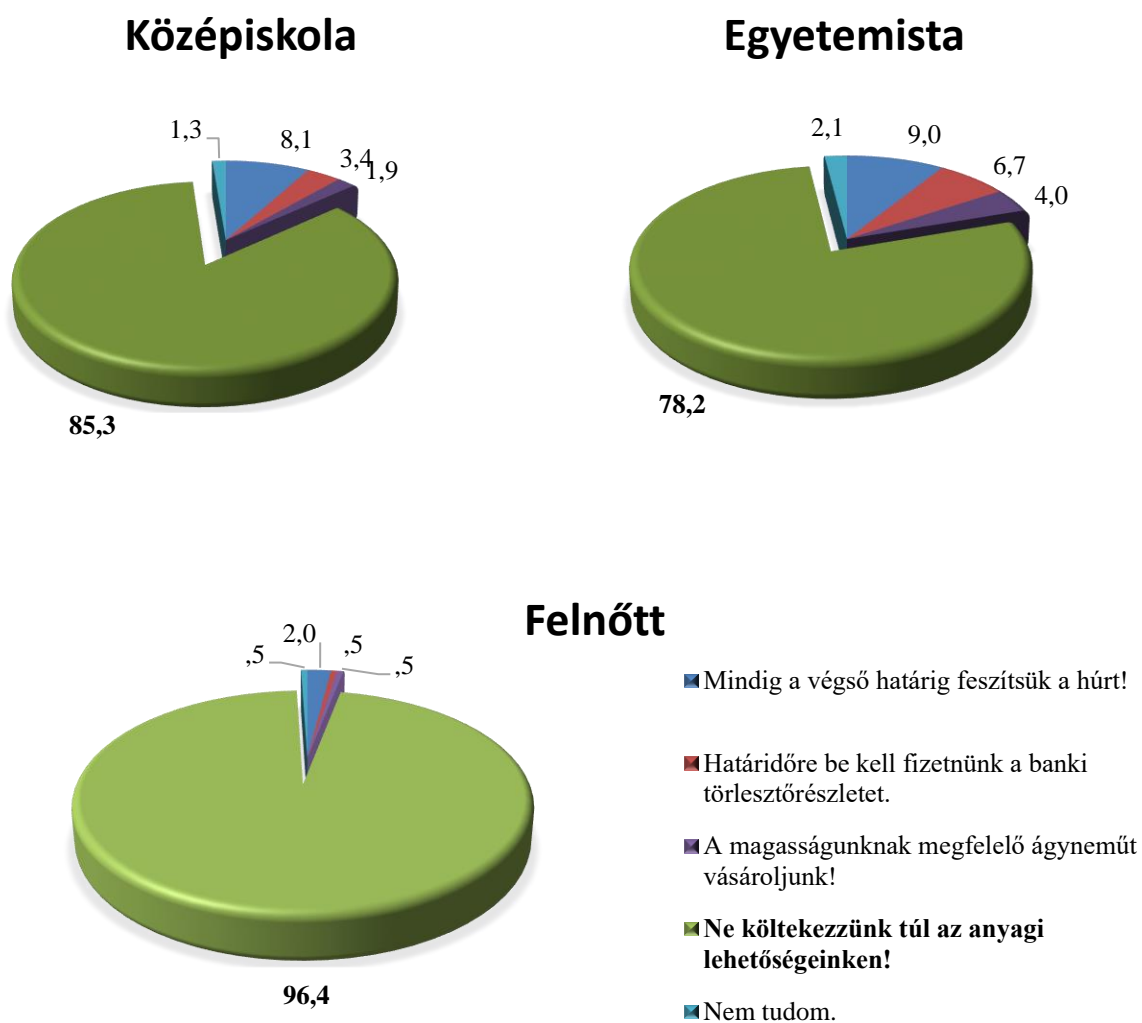

Forrás: saját szerkesztés

1.4. Megtakarítások és befektetések

A megtakarítások és befektetések témakörében az első kérdés arra irányult, hogy vajon mit jelent az alábbi közmondás: „Addig nyújtózkodj, ameddig a takaród ér.” A legtöbb középiskolás a helyes megoldást választotta, a megkérdezettek 85,3 százaléka. Az egyetemisták csupán 78,2 százaléka válaszolt helyesen. A felnőttek körében ismert ez a mondás, hiszen 96,4 százalékuk jól válaszolt. (13. ábra)

13. ábra Mit jelenthet a közmondás: „Addig nyújtózkodj, ameddig a takaród ér.”? (%)

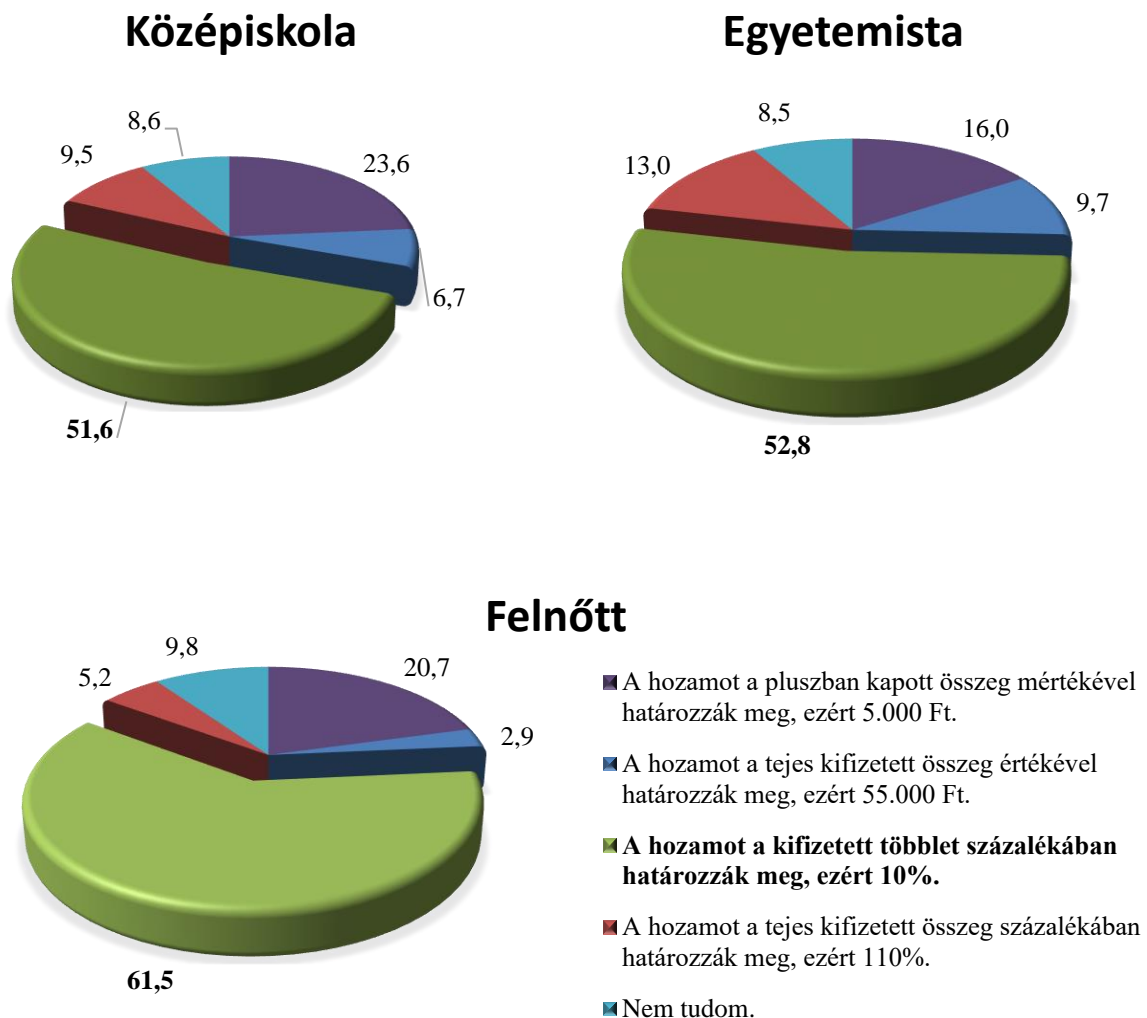

Forrás: saját szerkesztés

A következő kérdés a megtakarítások témakörében a hozam meghatározására irányult. „Befektettél 50 ezer forintot. Egy év múlva 55 ezer forintot kaptál vissza. Mennyi a hozama a befektetésnek?” A válaszlehetőségek között szerepelt a kifizetett többlet, illetve a kifizetett összeg értéke, valamint ezek százalékában meghatározott eredmények. A megkérdezettek 8,5-10 százaléka „nem tudom” válasz mellett döntött. A megkérdezett csoportok válaszainak több mint fele helyes volt: „A hozamot általában a kifizetett többlet százalékában határozzák meg, ezért 10%.” A felnőttek tudták a legnagyobb arányban (61,5%) a helyes választ. (14. ábra)

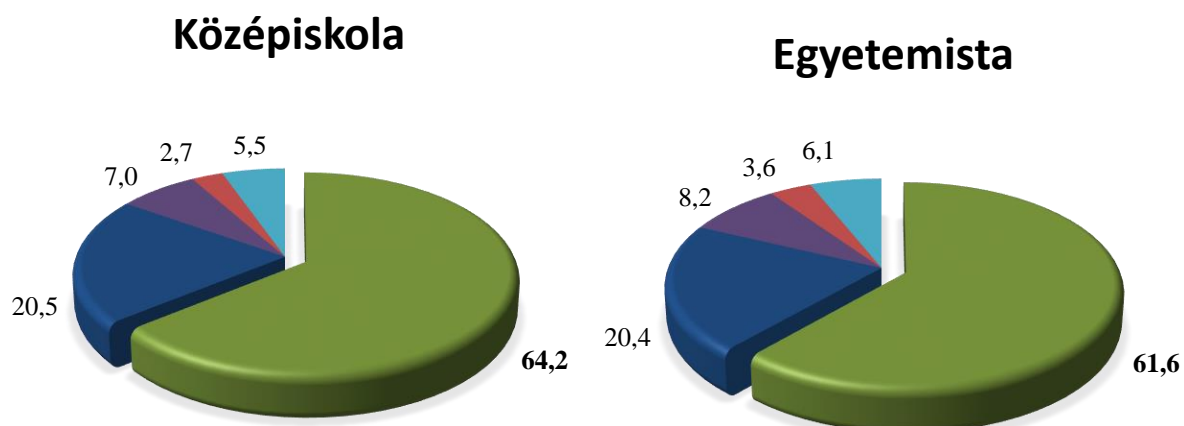
14. ábra Befektettél 50 ezer forintot. Egy év múlva 55 ezer forintot kaptál vissza. Mennyi a hozama a befektetésnek? (%)

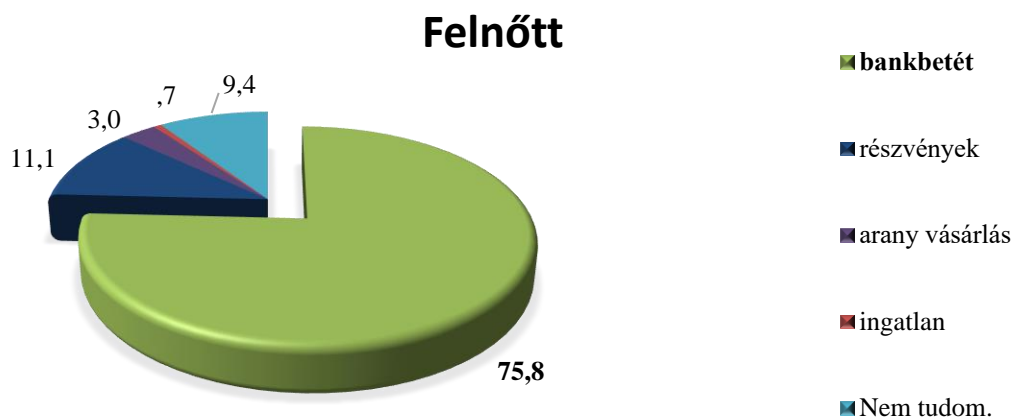

Forrás: saját szerkesztés

A továbbiakban a rövidtávú befektetési formákról érdeklődtünk: „100 ezer forintos megtakarításodat 2 hónapra fekteted be, mert utána szükséged lesz erre a pénzre. Milyen megoldást célszerű választani ehhez a rövidtávú befektetéshez?” A lehetséges válaszok az alábbiak voltak: bankbetét, részvények, arany, ingatlan. A középiskolás válaszok közel kétharmada, a felnőtt válaszok háromnegyede helyes volt, ezek a résztvevők bankbetétbe tennék rövid távú befektetésüket. Minden ötödik középiskolás és egyetemista a részvényeket választotta. A legkevesebben az ingatlant jelölték meg. (15. ábra)

15. ábra 100 ezer forintos megtakarításodat 2 hónapra fekteted be, mert utána szükséged lesz erre a pénzre. Milyen megoldást célszerű választani ehhez a rövidtávú befektetéshez? (%)

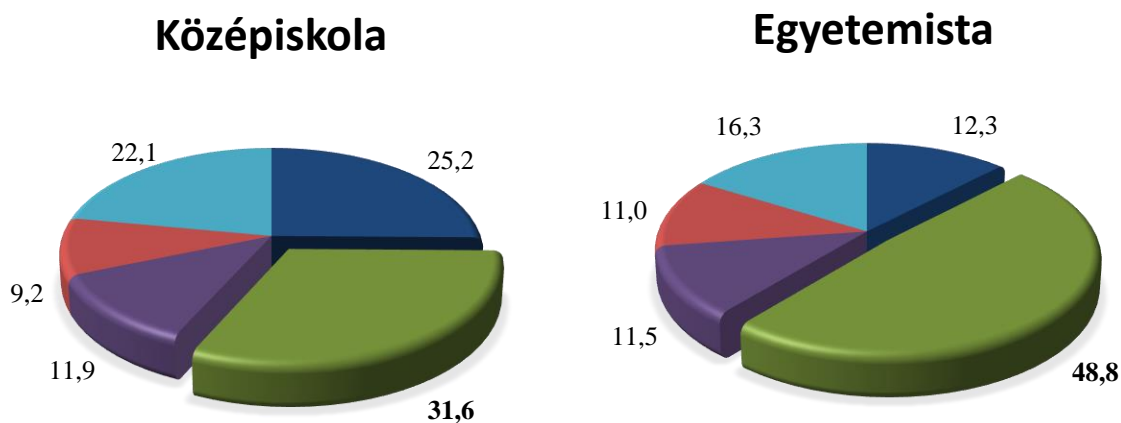

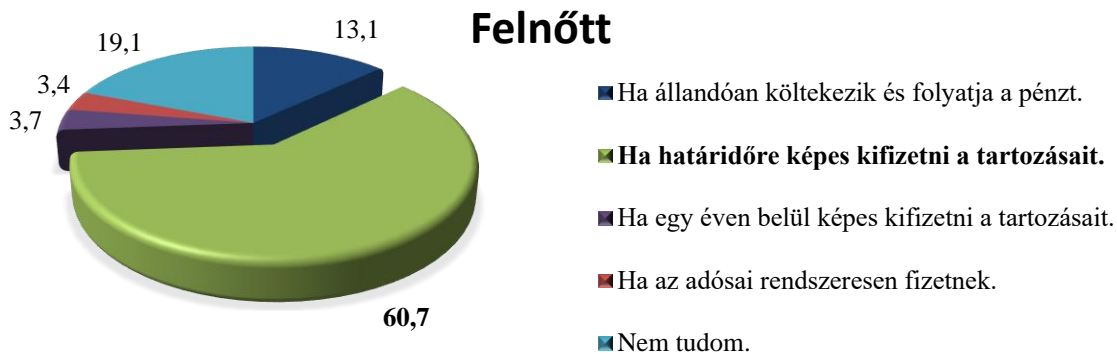

Forrás: saját szerkesztés

A következő kérdés ebben a témakörben a likviditás fogalmáról érdeklődött. Erre a kérdésre mindhárom csoportban sokan választották a „nem tudom” lehetőséget (16-22%). A középiskolások közel egyharmada (31,6%), az egyetemisták majdnem fele (48,8), míg a felnőttek közel kétharmada (60,7%) jelölte meg a helyes opciót. (16. ábra)

16. ábra Mikor likvid valaki? (%)

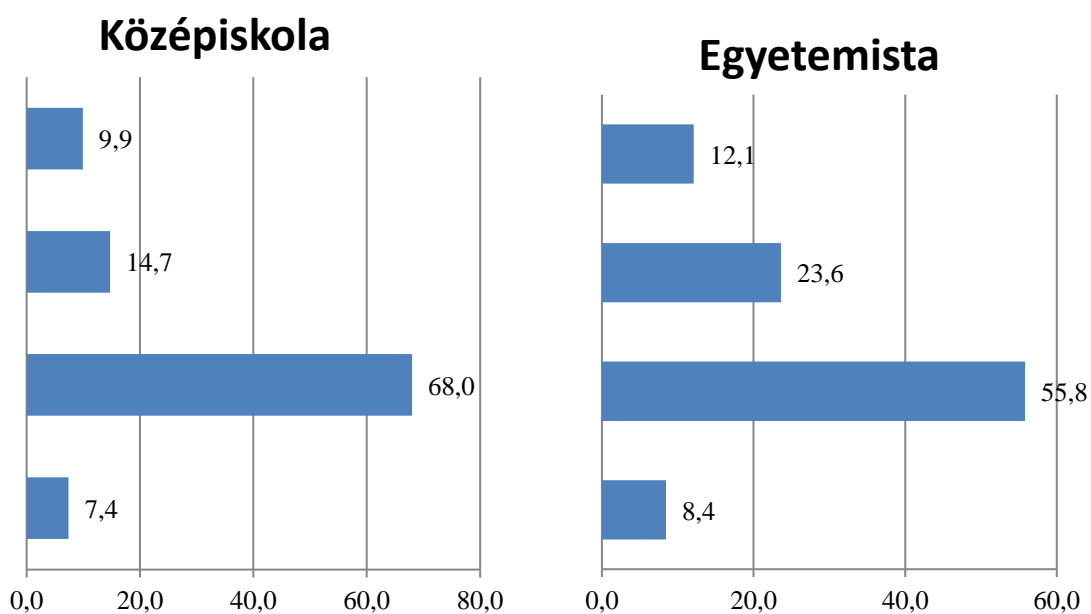

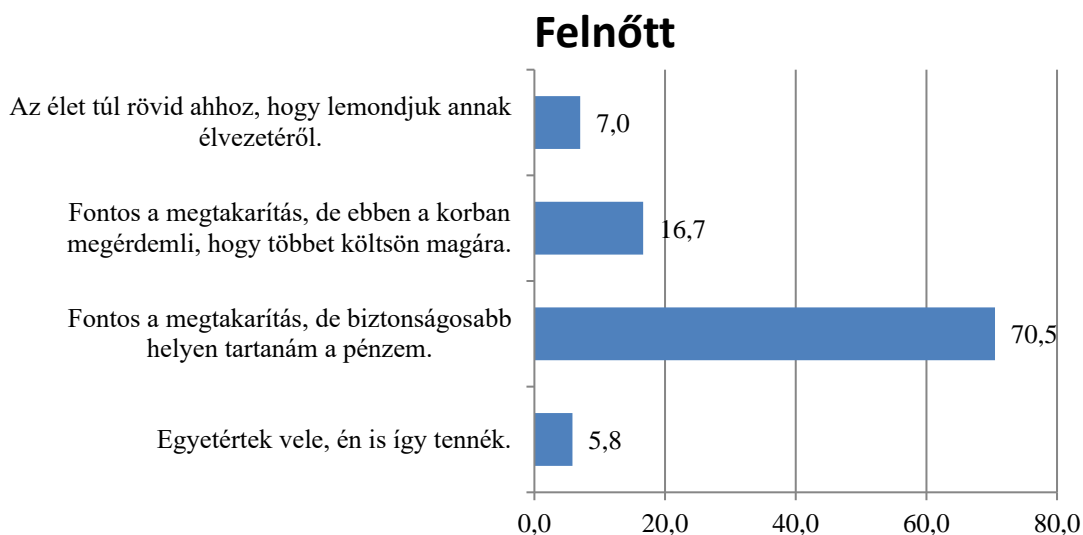

Forrás: saját szerkesztés

A megtakarítások és befektetések utolsó, attitűdre vonatkozó kérdése arra irányult, hogy hogyan vélekednek a diákok egy idős asszonynak az otthon, a szekrény fiókjában gyűjtögetett pénzéről. Az érvénytelen válaszok száma elhanyagolható. A középiskolások és a felnőttek több mint kétharmada szerint fontos a megtakarítás, de biztonságosabb helyen tartaná a pénzét. Az egyetemisták 55,8 százaléka választotta ezt a lehetőséget. (17. ábra)

17. ábra Egy öreg néni minden pénzét otthon a szekrény fiókjában kuporgatja, csak minimális összeget költ élelmiszerre. Mi a véleményed róla? (%)

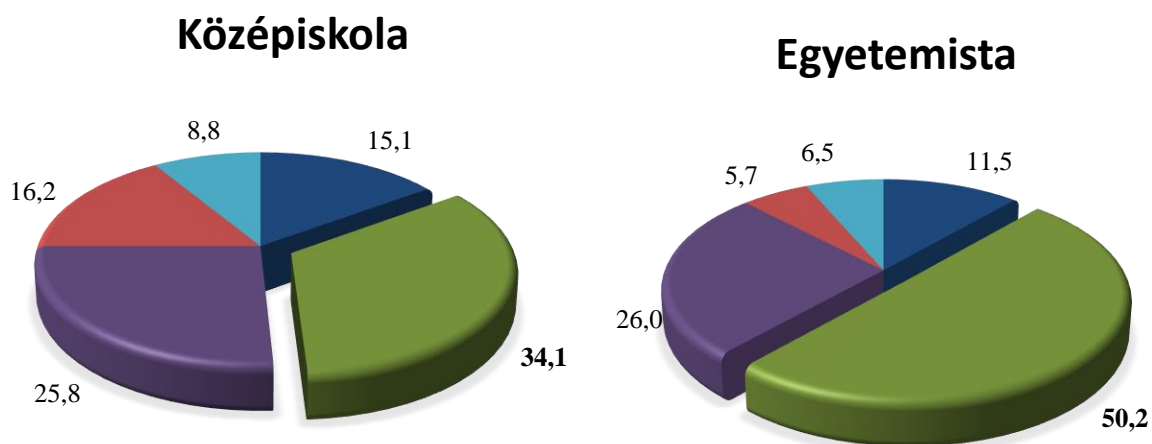

Forrás: saját szerkesztés

1.5. Hitelezés

A hitelezés dimenziójának első kérdésében a futamidő meghatározására voltunk kíváncsiak. A középiskolások harmada (34,1%), az egyetemisták fele (50,2%), míg a felnőttek 70,7 százaléka helyesen értelmezte a fogalmat. (18. ábra)

18. ábra Mit jelent a hiteleknel a futamidő? (%)

Felnőtt

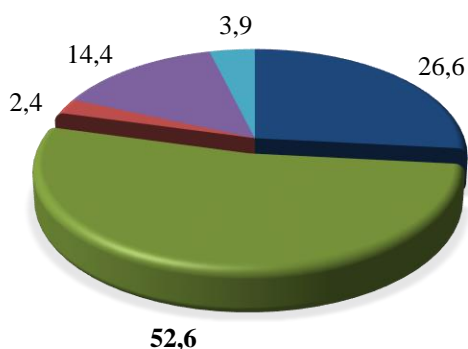

Forrás: saját szerkesztés

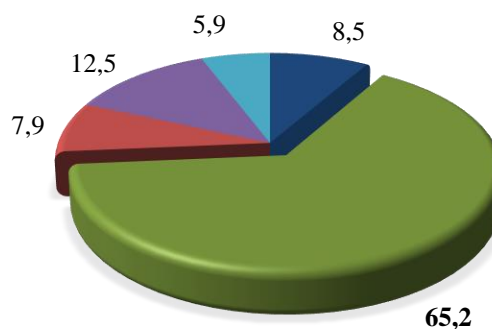
A továbbiakban arra kerestük a választ, hogy a tanulók szerint a bank kinek a pénzét közvetíti hitelezéskor. Az érvényes válaszok száma 11 405 volt, míg 462 fő nem tudott választani. A középiskolások fele (52,6 százalék), az egyetemisták 65,2 százaléka és a felnőttek 74,2 százaléka a helyes opcióra voksolt. A középiskolások negyede szerint az államét, azaz az adófizetők pénzét közvetítik a bankok a hitelezés során(19. ábra)

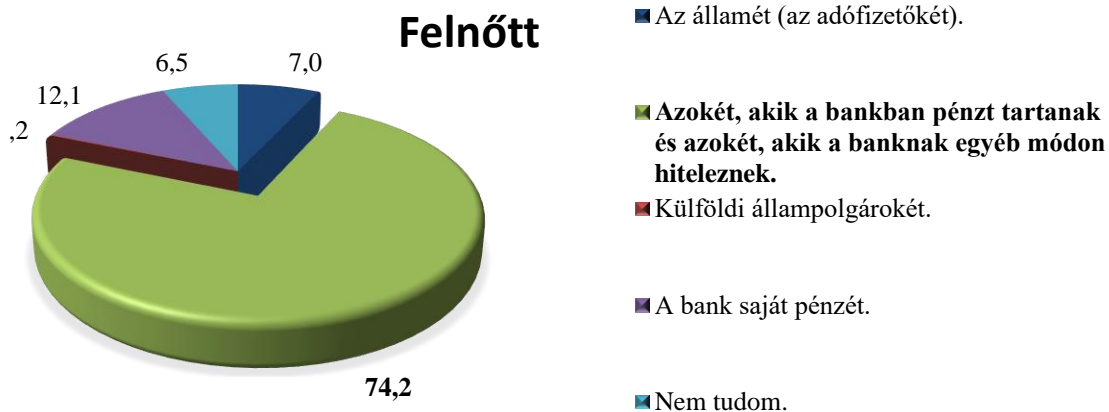
19. ábra Hitelt veszel fel a banktól. A bank kinek a pénzét közvetítette ezzel számodra? (%)

Középiskola

Egyetemista

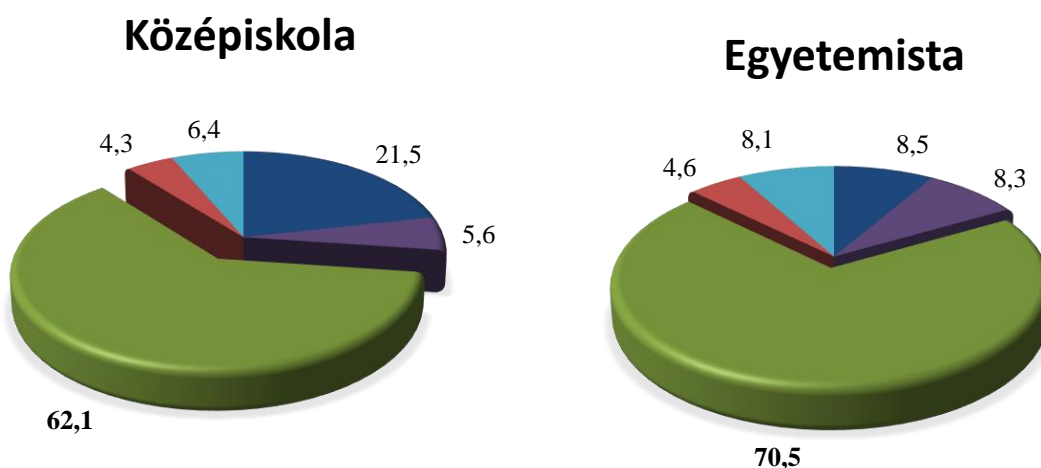

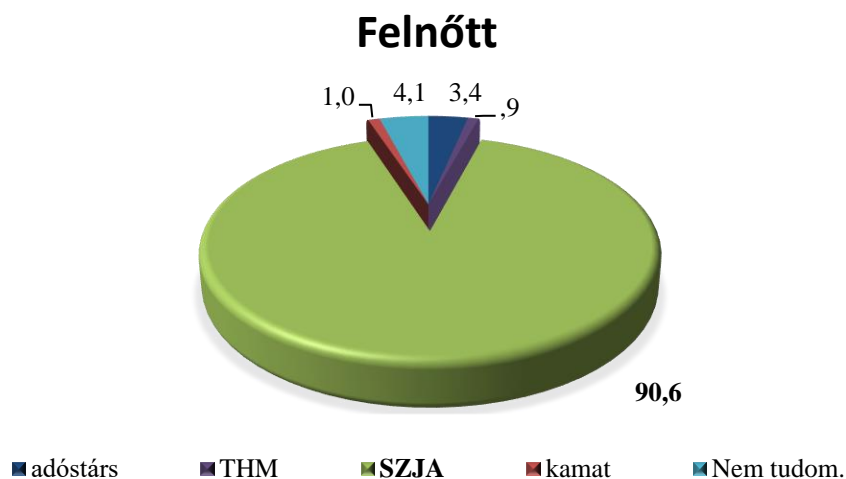

Forrás: saját szerkesztés

A következő kérdés arra irányult, hogy mely fogalom nem köthető közvetlenül a hitelezés témaköréhez. A válaszlehetőségek az alábbiak voltak: adóstárs, THM, SZJA, kamat. A középiskolások közel kétharmada (62,1%), az egyetemi hallgatók 70,5 és a felnőttek 90,6 százaléka helyes választ adott (SZJA). (20. ábra)

20. ábra Melyik fogalom nem köthető közvetlenül a hitelezés témaköréhez? (%)

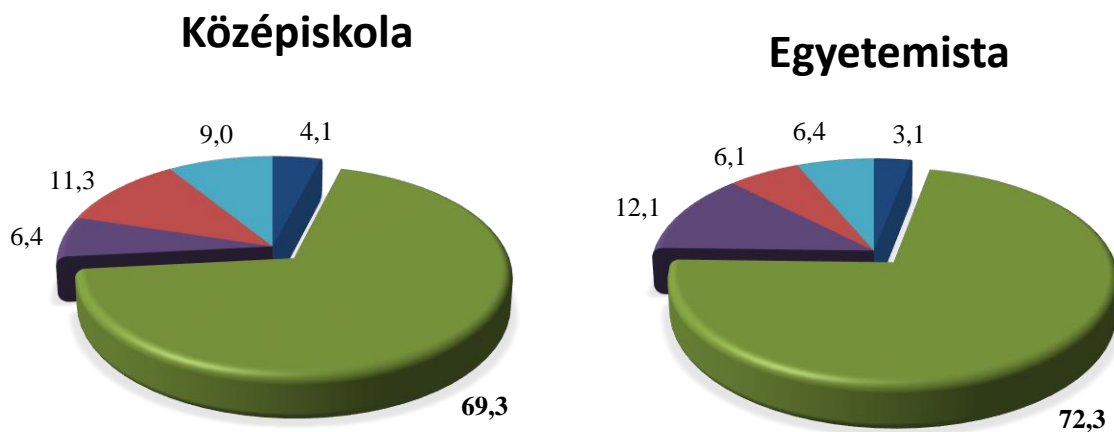

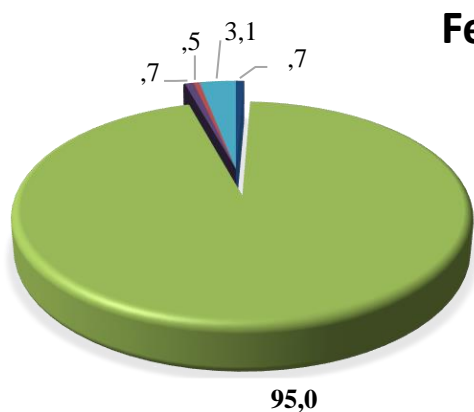
Forrás: saját szerkesztés

A hitelezés témakörében a továbbiakban a kezesség következményeiről kérdeztük a középiskolásokat. Erre a kérdésre a középiskolások közel hetven százaléka (69,3%), az egyetemisták 72,3 és a felnőttek 95 százaléka válaszolt helyesen, azaz ha az adós nem fizet, akkor a kezesnek kell fizetnie a bank felé. (21. ábra)

21. ábra Kezesnek kér fel egy ismerősöd a hitelfelvételéhez. Milyen következményei lehetnek, ha elvállalod? (%)

Felnőtt

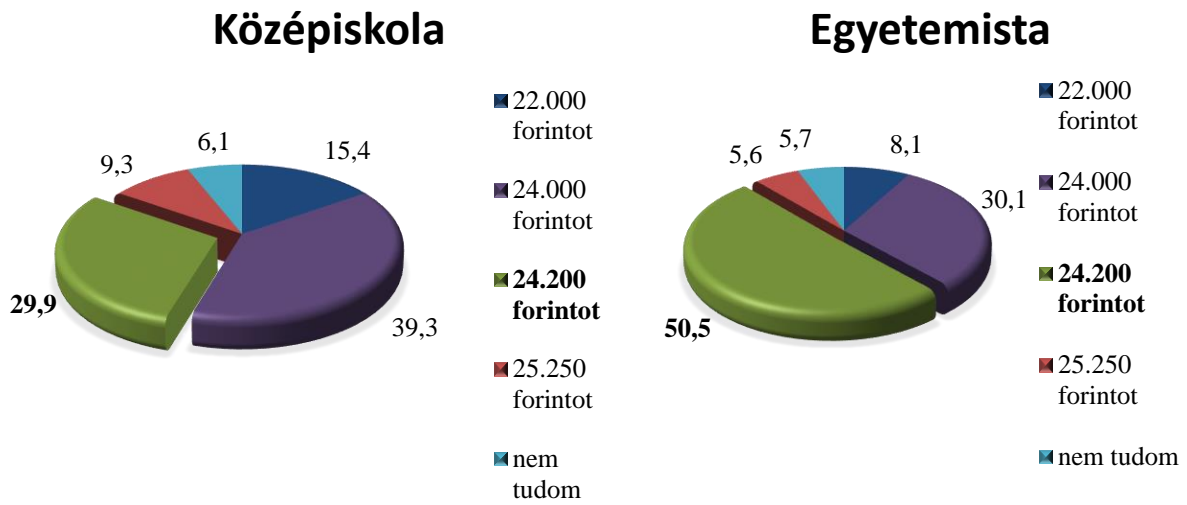
- Ha a bank nem ad neki pénzt, akkor én kell, hogy adjak.
- **Ha az ismerősöm nem fizeti a hitelét, nem tudja rajta behajtani a bank a tartozást, akkor nekem kell fizetni a bank felé.**
- Ha több pénzt kapna a banktól, mint amire szüksége van, akkor a fennmaradó összeget a kezes felügyeli.
- A kezes legfontosabb feladata, hogy kezelje a banktól kapott készpénzt.
- Nem tudom.

Forrás: saját szerkesztés

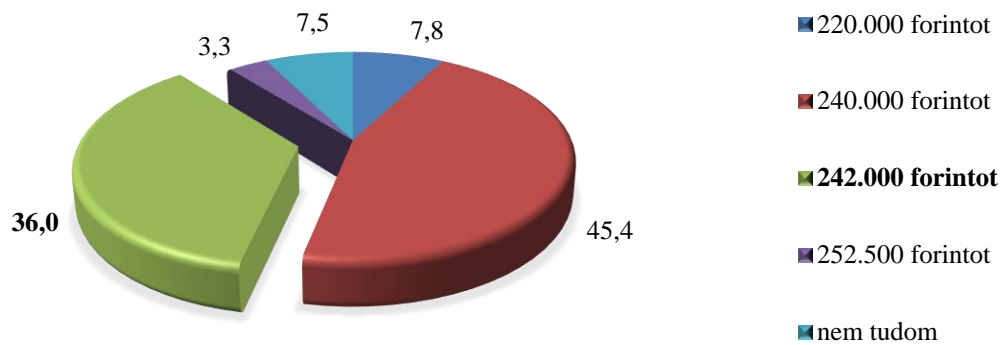
A hitelezés témakörének számítási feladata a kamatos kamatra irányult: 20 ezer forint kölcsön és évi 10 százalékos kamatos kamat esetén mennyi a visszafizetendő összeg két év múlva?. Ez a kérdés a középiskolásoktól és az egyetemistáktól lett megkérdezve. A legtöbben (39,3 százalék) a 24 000 forintos értéket választották, helytelenül, azaz a kamatos kamat helyett az egyszerű kamattal számoltak. Nagyjából minden harmadik diák (29,9 százalék) tudta a megfelelő, 24 200 forintos összeget megjelölni. Az egyetemisták fele (50,5%) tudta a helyes választ.

A felnőtteknél kicsit más volt a kérdés:” Kölcsönad 200.000 forintot évi 10 százalékos kamatos kamatra. Mennyit kell visszakapnia 2 év múlva?” Majdnem a válaszadók fele 240 ezer forintos értéket választották helytelenül, a helyes választ csak a 36 százalékuk tudta (242 ezer Ft) (22. ábra).

22. ábra Kölcsönadsz 20.000 forintot évi 10 százalékos kamatos kamatra. Mennyit kellene visszkapnod 2 év múlva? (%)

Felnőtt: Kölcsönad 200.000 forintot évi 10 százalékos kamatos kamatra. Mennyit kell visszkapnia 2 év múlva?

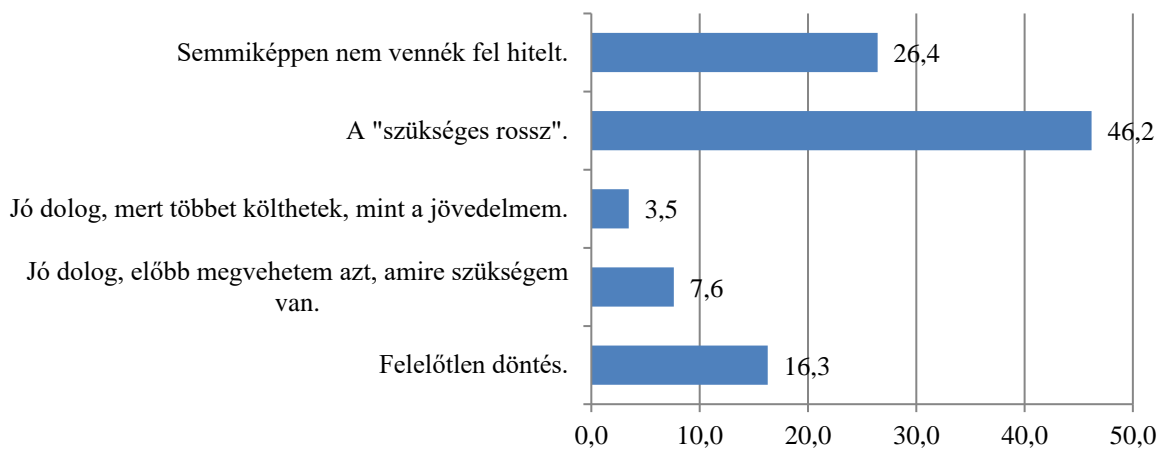

Forrás: saját szerkesztés

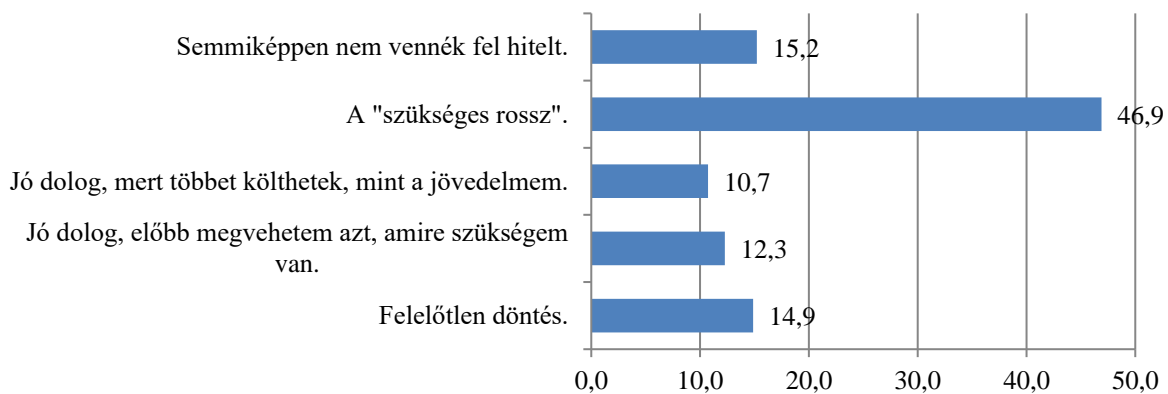
A hitelezés moduljában az attitűd-kérdés a hitelfelvételről alkotott véleményre irányult. Mindhárom csoport szerint a hitelfelvétel egy szükséges rossz dolog. A legtöbben ha tehetnék, akkor nem vennének fel hitelt. (23. ábra)

23. ábra A hitelfelvételről alkotott vélemény megoszlása (%)

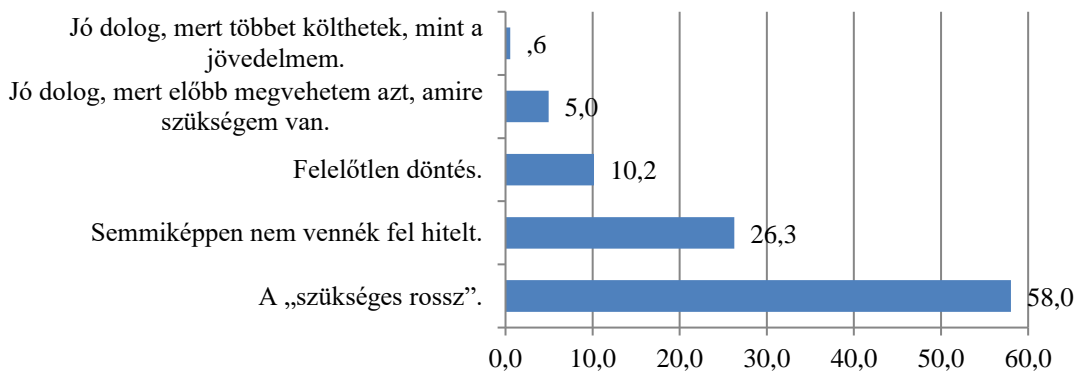
Középiskola

Egyetemista

Felnőtt

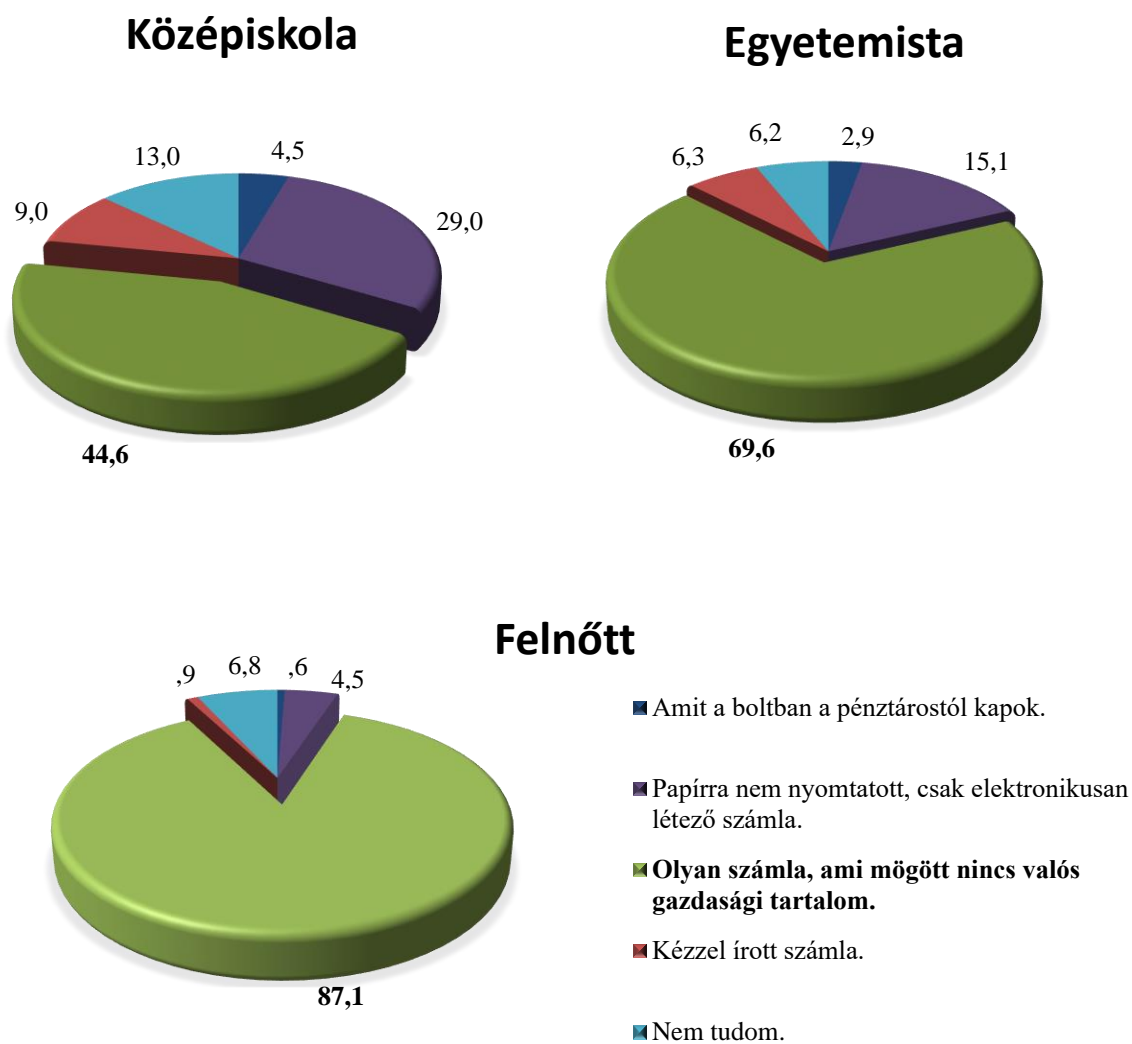

Forrás: saját szerkesztés

1.6. Munka világa

A munka világával kapcsolatos dimenzióban először a fiktív számla fogalmára kérdeztünk rá. A középiskolások 13,0 százaléka a „nem tudom” lehetőséget választotta, 44,6 százaléka tudta a helyes választ, miszerint a fiktív számla olyan számla, ami mögött nincs valós gazdasági tartalom. Az egyetemi hallgatók 69,6 százaléka adott helyes választ, míg a felnőttek 87,1 százaléka. (24. ábra)

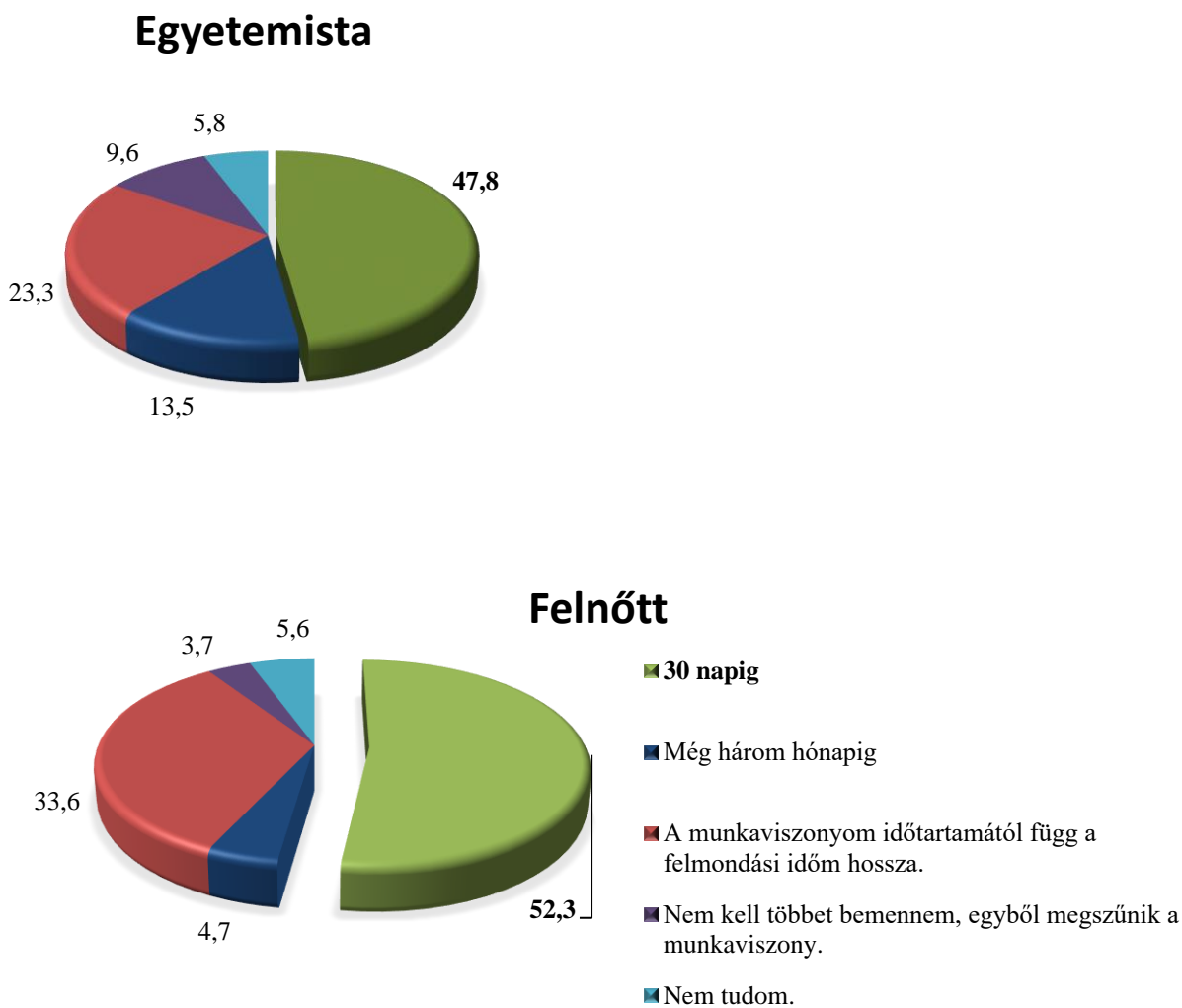
24. ábra Mi az a fiktív számla? (%)

Forrás: saját szerkesztés

A továbbiakban a felmondási idő hosszára kérdeztünk az egyetemisták és a felnőttek körében. A helyes válaszok aránya a két csoportban hasonló volt. Az egyetemi hallgatók 47,8 és a felnőttek 52,3 százaléka tudta, hogy alapesetben a felmondás után 30 napig kell a régi munkahelyen maradni. (25. ábra)

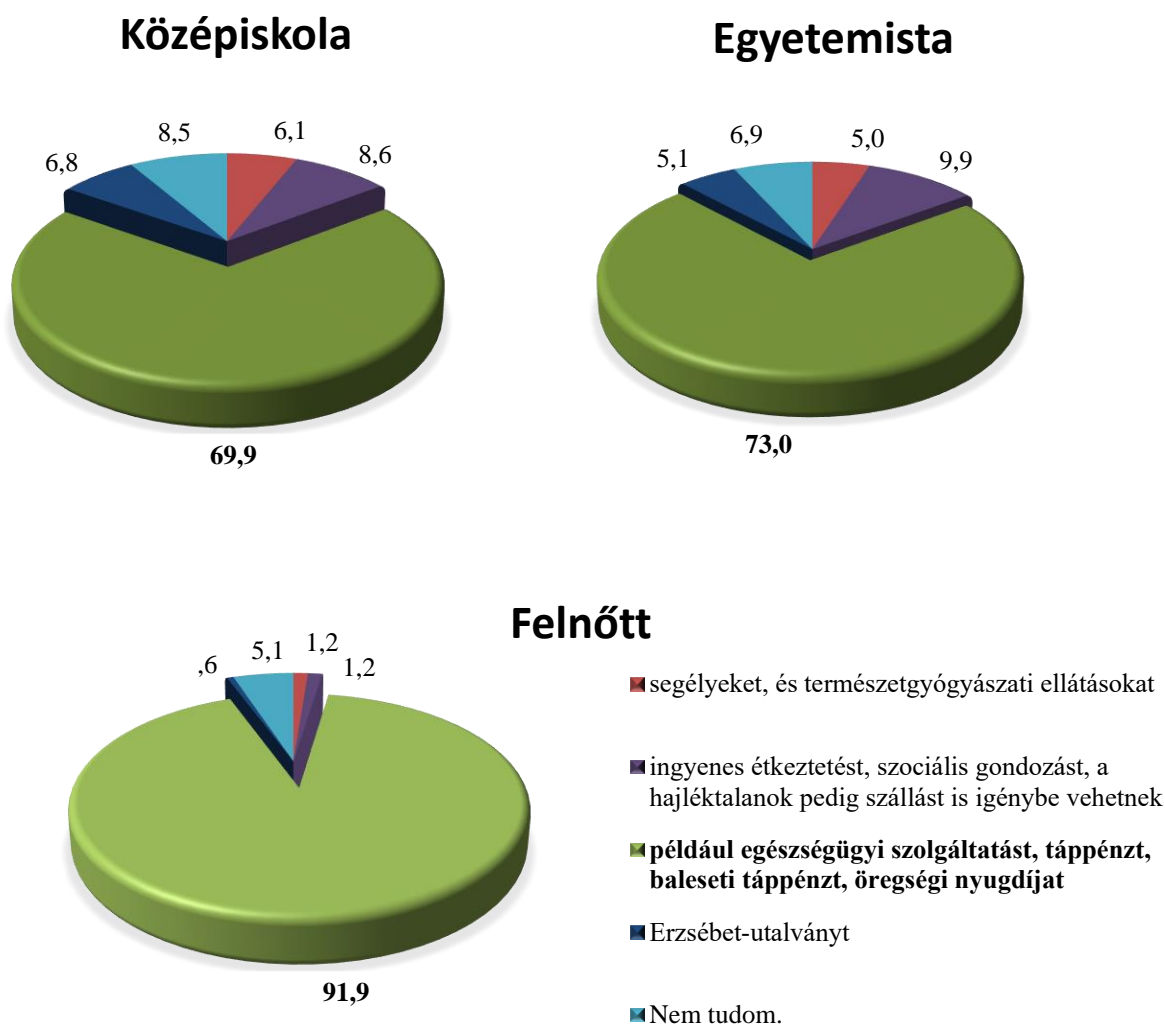
25. ábra Egy jobban fizető állás érdekében felmondasz a jelenlegi munkahelyeden. Alapesetben mennyi ideig kell a felmondás után a régi munkahelyeden munkaviszonyban maradnod? (%)

Forrás: saját szerkesztés

A következő kérdésnél arra voltunk kíváncsiak, vajon milyen társadalombiztosítási ellátásokat, szolgáltatásokat igényelhetünk biztosítottként. A középiskolások kétharmada (69,9 százalék), az egyetemisták 73 és a felnőttek 91,9 százaléka tudta a helyes választ, miszerint egészségügyi szolgáltatásra, táppénzre, baleseti táppénzre, öregségi nyugdíjra jogosít a biztosított jogviszony. A diákok 8,6 és 9,9 százaléka szerint ingyenes étkeztetést, szociális gondozást, a hajléktalanok pedig szállást is igénybe vehetnek biztosítottként (helytelen válasz). (26. ábra)

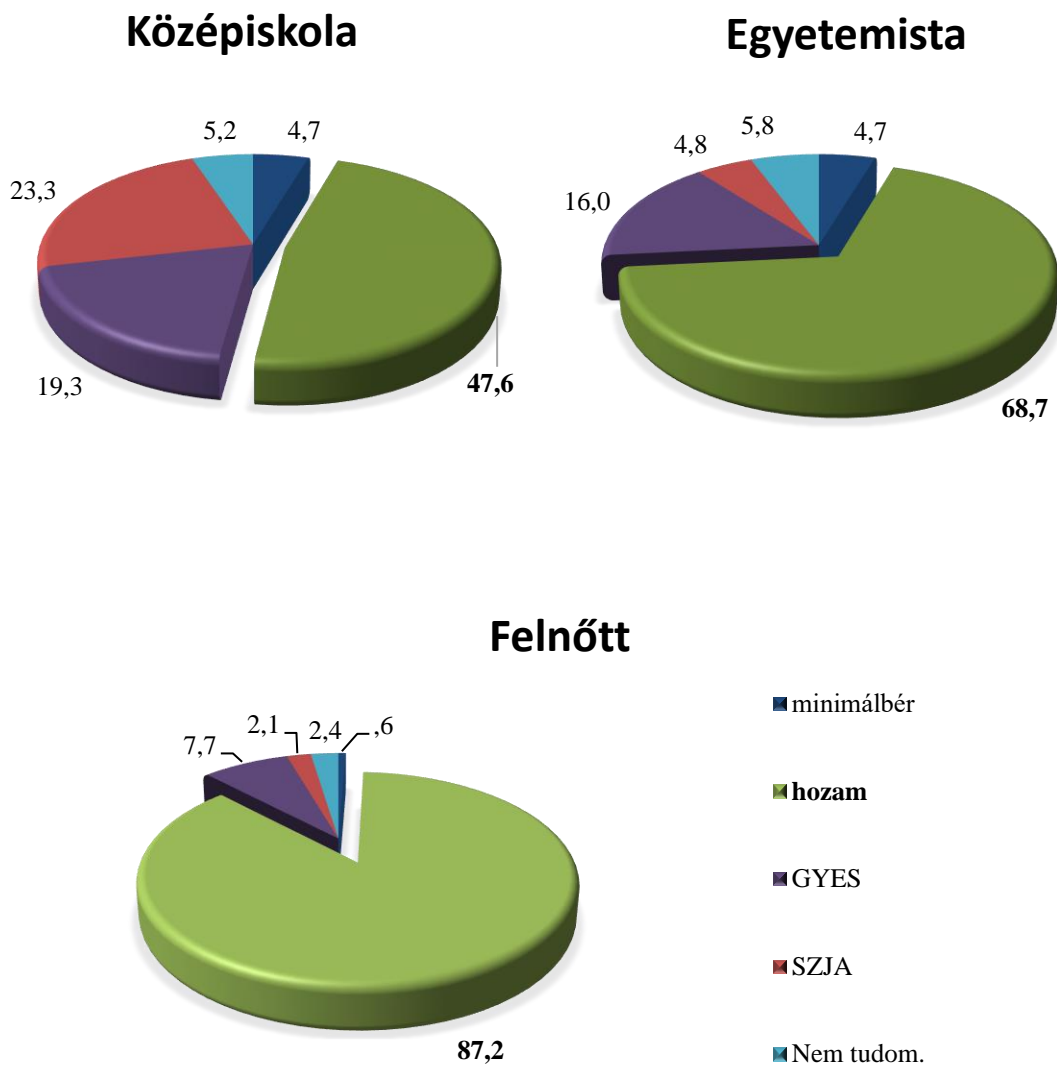
26. ábra Biztosítottként milyen társadalombiztosítási ellátásokat, szolgáltatásokat igényelhetünk? (%)

Forrás: saját szerkesztés

A munka világának témakörében a továbbiakban arra voltunk kíváncsiak, hogy melyik fogalom nem kötődik közvetlenül a munkavállaláshoz. A válaszlehetőségek az alábbiak voltak: minimálbér, hozam, GYES, SZJA. Amíg felnőttek 87,2 százaléka tudta a helyes választ, addig a középiskolások 47,6 százaléka tudott jól válaszolni. Az egyetemisták 68,7 százaléka adott helyes választ.(27. ábra)

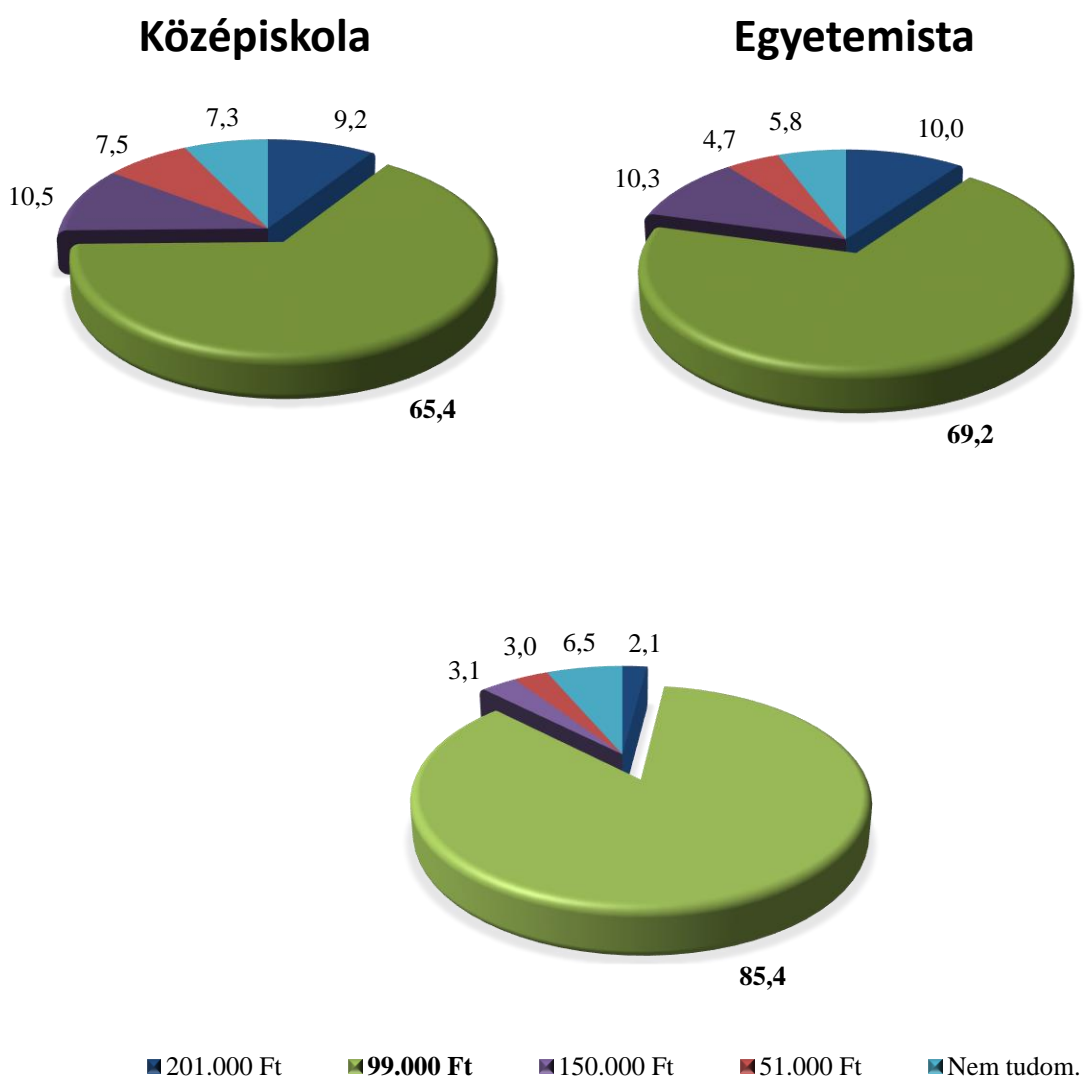
27. ábra Melyik fogalom nem kötődik közvetlenül a munkavállaláshoz? (%)

Forrás: saját szerkesztés

A számítási feladat ebben a témakörben a nettó jövedelem meghatározására irányult: „Diákmunkát végeztél, amiért a munkáltatód 150.000 Ft bruttó munkabért ad neked, melyhez 51.000 Ft közteher tartozik. Mennyi lesz a nettó jövedelmed?” A középiskolások legtöbbször helyesen határozták meg a nettó jövedelem összegét, a válaszadók 65,4 százaléka. A felnőttek 85,4 és az egyetemisták 69,2 százaléka válaszolt helyesen. A középiskolások és az egyetemi hallgatók 10,5 s 10,3 százaléka szerint a bruttó és a nettó bér összege azonos. (28. ábra)

28. ábra A munkáltatód megállapodásotok szerint 150.000 Ft bruttó munkabért ad neked, melyhez 51.000 Ft munkavállalói közteher tartozik. Mennyi lesz a nettó jövedelmed? (%)

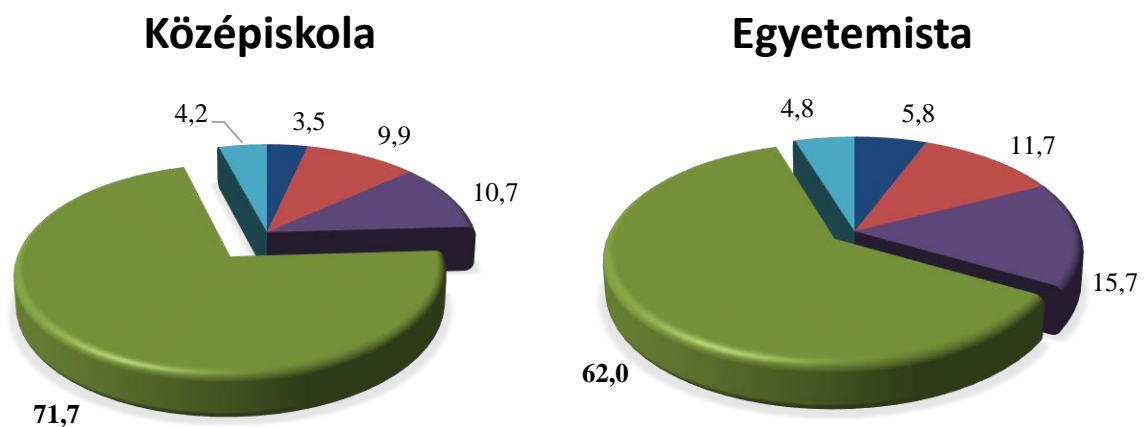

Forrás: saját szerkesztés

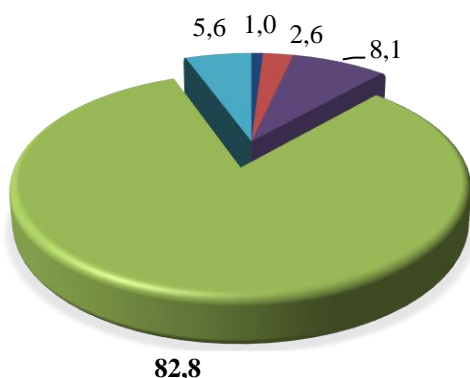
1.7. Biztosítás, nyugdíj

A biztosítások és nyugdíjak moduljában elsőként arról kérdeztük a résztvevőket, hogy baleset esetén mit kell tenni ahhoz, hogy a biztosítási összeget kifizesse a biztosító. A legtöbben a helyes állítást választották, miszerint néhány napon belül kárbejelentést kell tenni, a középiskolások közel háromnegyede (71,7%), az egyetemisták közel kétharmada (62%) és a felnőttek 82,8 százaléka. A válaszadók 8-15 százaléka szerint a lehető legkorábban, akár a mentőből hívni kell a biztosítót. (29. ábra)

29. ábra Van balesetbiztosításod. Kerékpáros balesetet szenvedtél, mit kell tenned, hogy a biztosítási összeget a biztosító kifizesse? (%)

Felnőtt

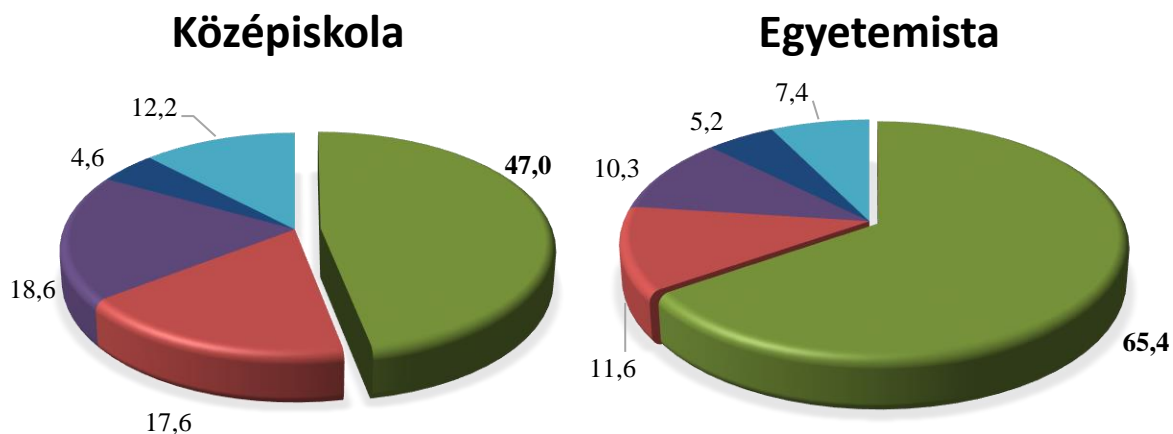

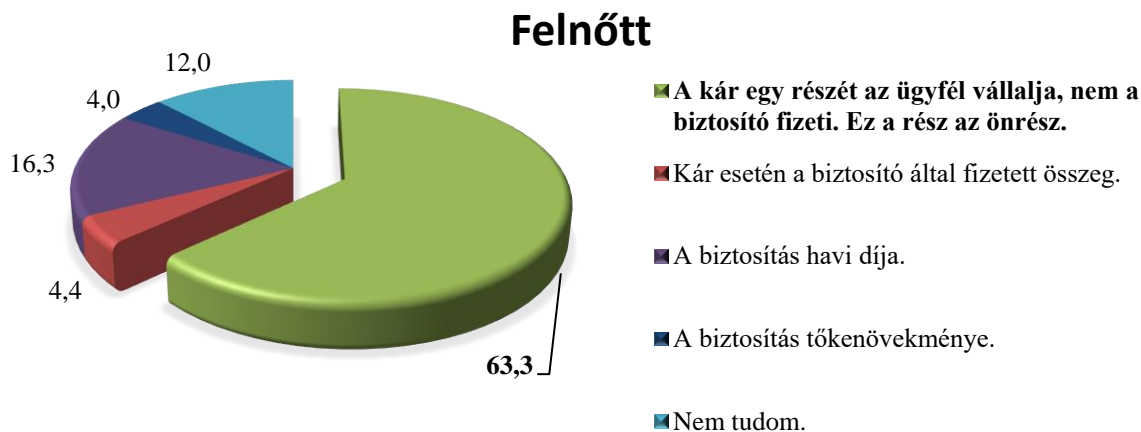
- Semmit, a rendőrség értesíti a biztosítót.
- Semmit, a kórházból értesítik a biztosítót.
- A lehető legkorábban, akár már a mentőből hívnom kell a biztosítót.
- Néhány napon belül kárbejelentést kell tennem.
- Nem tudom.

Forrás: saját szerkesztés

A továbbiakban az önrész fogalmáról kérdeztük a résztvevőket. A felnőttek és a középiskolások 12 százaléka a nem tudom lehetőséget választotta. Az egyetemisták 65,4, a középiskolások 47 és a felnőttek 63,3 százaléka a helyes választ jelölte meg, miszerint a kár egy részét az ügyfél vállalja. Mindhárom csoportban magas arányban gondolták úgy, hogy az önrész az a biztosítás havi díjával azonos. (30. ábra)

30. ábra Mi a biztosításokhoz kapcsolódó önrész fogalom jelentése? (%)

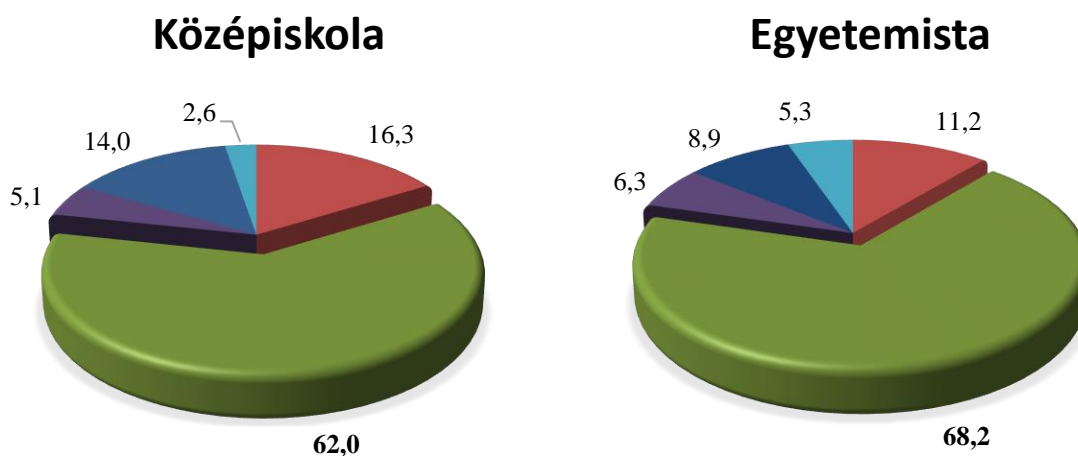

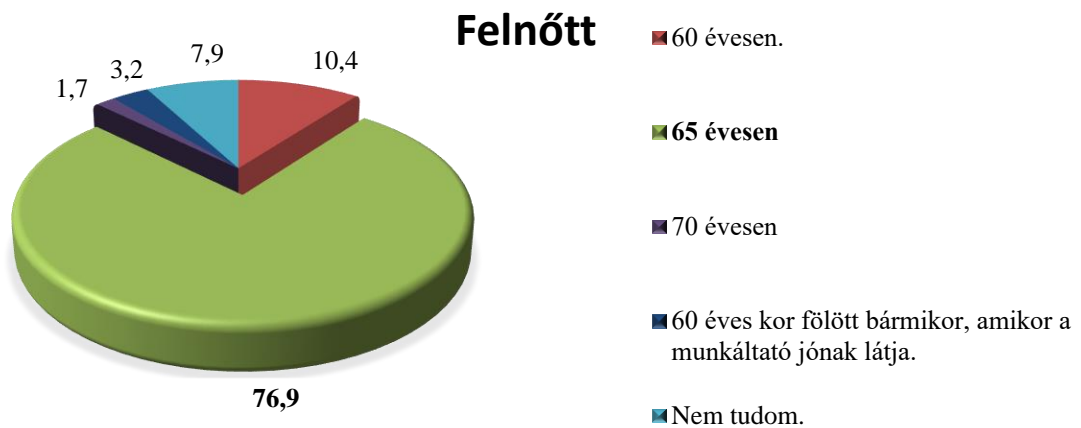

Forrás: saját szerkesztés

A következő kérdés a jelenlegi szabályozás szerinti öregségi nyugdíjkorhatárra irányult. A többség, a középiskolás diákok közel kétharmada (62), az egyetemi hallgatók 68,2 százaléka és a felnőttek 76,9 százaléka helyesen tudja az öregségi nyugdíjkorhatárt (31. ábra).

31. ábra A jelenlegi szabályozás szerint mikor mehetsz öregségi nyugdíjba? (%)

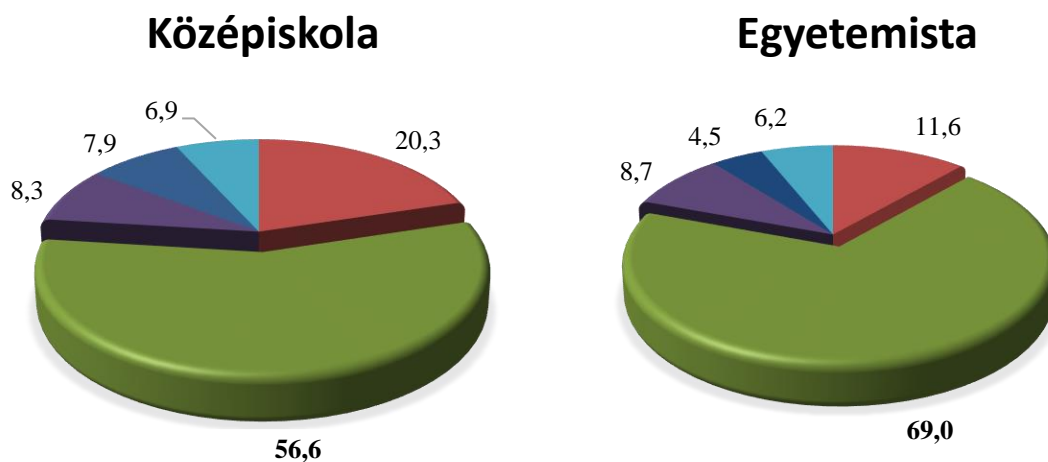

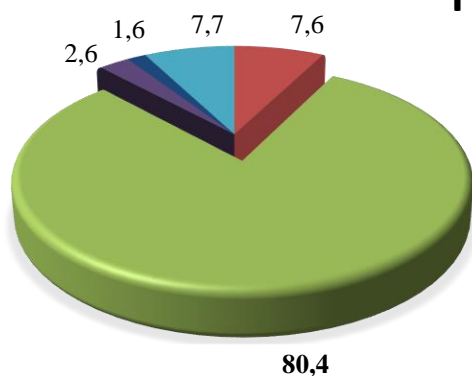
Forrás: saját szerkesztés

A továbbiakban arra voltunk kíváncsiak, hogy a résztvevők szerint mire fordítja az állam a dolgozók által befizetett nyugdíjjárulékot. A középiskolások több mint fele (56,6%), az egyetemisták több mint kétharmada (69%) és a felnőttek 80,4 százaléka a helyes választ jelölte meg, miszerint ebből finanszírozza az állam a jelenleg nyugdíjban lévők juttatásait. A helytelen válaszok közül a legtöbben azt állították, hogy félreteszi, hogy a dolgozók későbbi nyugdíjba vonulásakor ebből tudjanak havonta fizetni. (32. ábra)

32. ábra Mire fordítja az állam a dolgozók által befizetett nyugdíjjárulékot? (%)

Felnőtt

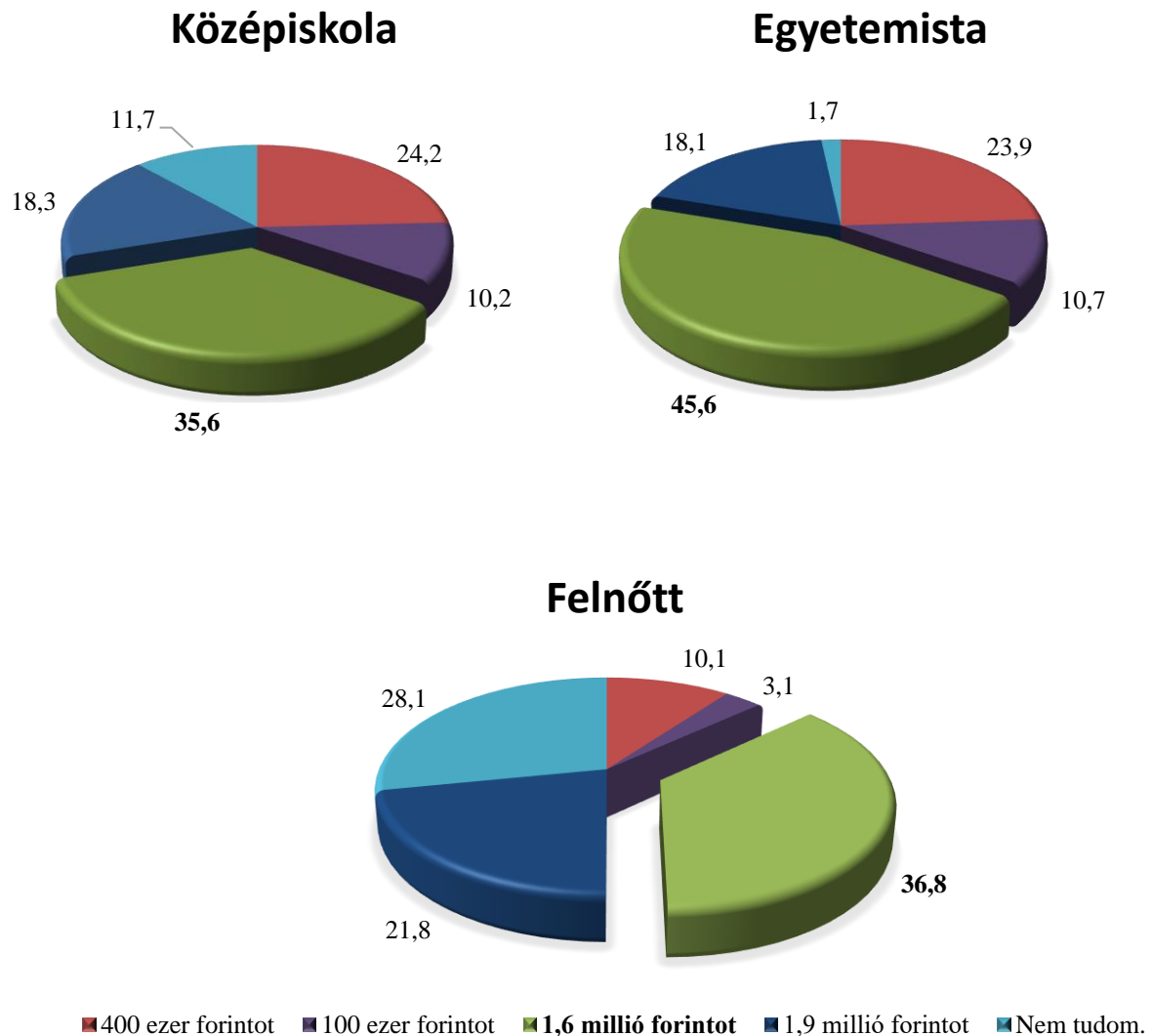

- Félreteszi, hogy amikor a dolgozók nyugdíjba vonulnak, akkor ebből fizethessen nekik havonta.
- **Ebből finanszírozza a jelenleg nyugdíjban lévők juttatásait.**
- Visszafizeti belőle az államadósságot.
- Nagy beruházásokra használja fel. (pl. autópályák)
- Nem tudom.

Forrás: saját szerkesztés

A biztosítások, nyugdíjak témakörében a számítási feladat arra vonatkozott, hogy amennyiben valakinek van egy 20 százalékos, minimum 100 000 forint önrésszel rendelkező casco biztosítása, úgy lopás esetén mennyit fizet a biztosító egy 2 millió forintot érő autóra. A három csoport közül az egyetemisták adták a legtöbb helyes választ (45,6%). A középiskolások 35,6 és a felnőttek 36,8 százaléka határozta meg (1,6 millió forint) helyesen. A felnőttek 28,1 százaléka élt a „nem tudom” válasz lehetőségével (33. ábra).

33. ábra Casco biztosítást kötsz egy kétmillió forintot érő autóra, amelynek 20%, minimum 100 ezer forint az önrésze. Mennyit kapsz a biztosítótól, ha ellopják az autódat? (%)

Forrás: saját szerkesztés

4. Eredmények összefoglalása

A középiskolások esetén az Econventio-teszt alapján mélyebb ismeretekkel rendelkezünk, ugyanakkor kérdés mit tudunk az egyetemistákról, illetve a felnőtt lakosságról. Míg az egyetemisták esetében számos friss hazai vizsgálat eredménye ismert, a felnőtt lakosság körében a 2011-ben lefolytatott OECD vizsgálat eredményeit ismerjük. Mégis érdekes lehet a három célcsoport teljesítményét összehasonlítani. E cél érdekében 2015-ben az Econventio-

tesztet a középiskolások mellett egyetemistákkal és kulturális közfoglalkoztatásban résztvevő felnőttekkel – akik körében az országos átlagot meghaladó a felsőfokú végzettségűek aránya – is kitöltöttük. Ebben az anyagban a főbb hasonlóságokat és különbségeket mutatjuk be.

A hazai középiskolások teszteredményének átlaga 47%, az egyetemisták teszteredményének átlaga 63,8%, a kulturális közfoglalkoztatásban részt vevők teszteredményének átlaga 76% 2015-ben. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy a középiskolások 30 kérdésből átlagosan 14, az egyetemisták 19, míg a vizsgált felnőttek 23 kérdést tudnak helyesen megválaszolni.

A hazai középiskolásoknak - a nemzetközi eredményekkel – összehangban problémát jelent a százalékszámítás, a kamatos kamat számítása, a legalább, legfeljebb kifejezések kezelése, különböző ajánlatok összehasonlítása. A felsőoktatásban résztvevő kitöltők felének problémát jelent a százalékszámítás, a kamatos kamat számítása, a legalább, legfeljebb kifejezések kezelése, a jegybanki funkciót ismerete, a hozam, likviditás, futamidő kifejezések jelentése, különböző ajánlatok összehasonlítása. A felnőtt kitöltőknek – a nemzetközi eredményekkel – összehangban problémát jelent a százalékszámítás, a kamatos kamat számítása, a legalább, legfeljebb kifejezések kezelése, különböző ajánlatok összehasonlítása.

A felsőoktatásban résztvevők és középiskolások számára is a problémás területek ugyanazok: számolási készség, jegybanki funkciók, infláció, kamat.

A számítási feladatok esetében a három célcsoport közül általában az egyetemisták teljesítettek jobban.

Az azonos kérdések esetében a helyes válaszok aránya között erős kapcsolat van ($r=0,85$). A két célcsoport között a helyes válaszok arányában legnagyobb különbség (1,7-szeres arány) elsősorban a jegybanki funkciók ismeretére vonatkozó kérdésnél van, míg legkisebb különbség a kamatos kamat kérdés esetében biztosítás, kezesség kérdése esetében van.

Vannak olyan kérdések, amit a felsőoktatásban résztvevők kisebb arányba válaszoltak meg helyesen, mint a középiskolások: 100.000 forintos megtakarításodat 2 hónapra fekteted be, mert utána szükséged lesz erre a pénzre. Milyen megoldást célszerű választani ehhez a rövidtávú befektetéshez?, Mi a NAV?, Mit jelenthet a közmondás: "Addig nyújtózkodj, ameddig a takaród ér."? Cipőt vásárolsz az interneten. Mi van akkor, ha nagy?, Mit jelent az internetes bankolás?, Van balesetbiztosításod. Kerékpáros balesetet szenvedtél, mit kell tenned, hogy a biztosítási összeget a biztosító kifizesse? Míg az első ilyen kérdés esetében a különbség 2,1, addig az utolsó kérdés esetében a különbség 8,6 százalékpont a középiskolások javára.

A közfoglalkoztatási programban résztvevő felnőttek minden kérdés esetében jobban teljesítettek a középiskolás teszten, mint a középiskolások, ugyanakkor a problémás területek ugyanazok: számolási készség, jegybanki funkciók, infláció, kamat. Az azonos kérdések esetében a helyes válaszok aránya között erős kapcsolat van ($r=0,74$). A két célcsoport között a helyes válaszok arányában legnagyobb különbség (közel kétszeres arány) elsősorban a jegybanki funkciók, a futamidő fogalmának ismerete között van, míg legkisebb különbség (1,0-1,2-szeres arány) a kamatos kamat kérdés esetében és azoknál a kérdéseknél van, ahol a középiskolások is kiemelkedően szerepeltek (például NAV jelentése)

1. táblázat: Helyes válaszok aránya az egyes célcsoportokban, %

Kérdés	Középiskolások	Egyetemisták	Felnőttek
Beviszel 50 ezer forintot a bankba megtakarítás céljából. Mi lesz a pénzed sorsa?	61,1	62,3	75,8
Mit jelent az internetes bankolás?	82,6	75,7	94,8
Cipőt vásárolsz az interneten. Mi van akkor, ha nagy?	70,0	64,5	91,3
Az alábbiak közül melyik nem a Magyar Nemzeti Bank feladata?	26,3	47,2	57,3
Mennyibe kerül egy horvát tengerparti nyaralás itthon forintban, amely 1.000 kuna kerül, ha a kuna vételi árfolyama 50 Ft, eladási árfolyama 60 Ft, középárfolyama 55 Ft?	39,5	58,4	61,6
Mi a korrupció?	69,9	83,2	96,5
Mi a NAV?	92,6	88,4	99,2
Mennyi volt Magyarországon 2014-ben a munkanélküliségi ráta értéke?	34,1	48,4	57,6
A tv-ben azt mondták, hogy az éves infláció 3%. Mit jelent ez?	38,3	51,9	60,4
Egy 200 ezer forintos okostelefont 30 százalékkal leértékelték. Mennyiért tudod megvenni a készüléket?	65,7	77,9	84,0
Mit jelenthet a közmondás: "Addig nyújtózkodj, ameddig a takaród ér."?	84,2	77,6	96,4
Befektettél 50 ezer forintot. Egy év múlva 55 ezer forintot kaptál vissza. Mennyi a hozama a befektetésnek?	50,9	52,5	61,5
100.000 forintos megtakarításodat 2 hónapra fekteted be, mert utána szükséged lesz erre a pénzre. Milyen megoldást célszerű választani ehhez a rövidtávú befektetéshez?	63,3	61,2	75,8
Mikor likvid valaki?	31,1	48,1	60,7
Havi 20 ezer forint zsebpénzed 10 százalékát félretesz minden hónapban. Mennyi idő alatt tudsz ebből összegyűjteni 50 ezer forintot egy mobiltelefonra?	56,9	74,1	91,8
Mit jelent a hiteleknél a futamidő?	33,5	49,9	70,7
Hitelt veszel fel a bankból. A bank kinek a pénzét közvetítette ezzel számodra?	51,7	64,7	74,2
Melyik fogalom nem köthető közvetlenül a hitelezés témaköréhez?	61,0	70,1	90,6
Kezesnek kér fel egy ismerősöd a hitelfelvételéhez. Milyen következményei lehetnek, ha elvállalod?	68,0	71,7	95,0

Kérdés	Középiskolások	Egyetemisták	Felnőttek
Kölcsönadsz 20.000 forintot évi 10 százalékos kamatos kamatra. Mennyit kellene visszakapnod 2 év múlva?	29,3	50,2	36,0
Mi az a fiktív számla?	43,6	69,1	87,1
Egy jobban fizető állás érdekében felmondasz a jelenlegi munkahelyeden. Alapesetben mennyi ideig kell a felmondás után a régi munkahelyeden munkaviszonyban maradnod? (%)	*	47,5	52,3
Biztosítottként milyen társadalombiztosítási ellátásokat, szolgáltatásokat igényelhetünk?	68,5	72,5	91,9
Melyik fogalom nem kötődik közvetlenül a munkavállaláshoz?	46,5	68,4	87,2
Diákmunkát végeztél, amiért a munkáltatód 150.000 Ft bruttó munkabért ad neked, melyhez 51.000 Ft közteher tartozik. Mennyi lesz a nettó jövedelmed?	64,0	68,8	85,4
Van balesetbiztosításod. Kerékpáros balesetet szenvedtél, mit kell tenned, hogy a biztosítási összeget a biztosító kifizesse?	70,1	61,5	82,8
Mi a biztosításokhoz kapcsolódó önrész fogalom jelentése?	45,9	65,0	63,3
A jelenlegi szabályozás szerint mikor mehatsz öregségi nyugdíjba?	60,5	67,8	76,9
Mire fordítja az állam a dolgozók által befizetett nyugdíjjárulékot?	55,3	68,4	80,4
Casco biztosítást kötsz egy kétfélmillió forintot érő autóra, amelynek 20%, minimum 100 ezer forint az önrésze. Mennyit kapsz a biztosítótól, ha ellopják az autódat?	34,7	45,1	36,8

* Középiskolások esetében más kérdés szerepelt a tesztben (Milyen életkortól létesíthetnek munkaviszonyt a diákok?), így e kérdés összehasonlítása csak a felnőtt és az egyetemista célcsoportok között lehetséges.

Forrás: saját szerkesztés

Az eredményeket összehasonlítva megállapítható, hogy középiskolások és egyetemisták között legnagyobb különbség a munka világa és a hitelek témakör esetében van, előbbi esetében a helyes válaszok aránya átlagosan 14 százalékponttal, míg a hitelek esetében a helyes válaszok aránya átlagosan 12,6 százalékponttal különbözik. A legkisebb különbség a megtakarítások és a banki szolgáltatások témakör esetében van, előbbi esetében a helyes válaszok aránya átlagosan 5,4 százalékponttal, míg a banki szolgáltatások esetében a helyes válaszok aránya átlagosan 5,7 százalékponttal különbözik.

2. táblázat: Helyes válaszok aránya különbsége a célcsoportok között, Százalékpont

Témakör	Egyetemisták – Középiskolások	Felnőttek – Egyetemisták	Felnőttek – Középiskolások
Banki szolgáltatások	5,7	14,6	20,3
Általános gazdasági ismeretek	9,8	9,6	19,4
Megtakarítások és befektetések	5,4	14,5	19,9
Hitelezés	12,6	12,0	24,6
Munka világa	14,0	15,5	32,3
Biztosítás, nyugdíj	8,3	6,5	14,8

Forrás: saját szerkesztés

Az egyetemisták és a felnőttek között legnagyobb különbség a munka világa és a banki szolgáltatások és a megtakarítások esetében van, előbbi esetében a helyes válaszok aránya átlagosan 15,5 százalékponttal, míg banki szolgáltatások és megtakarítások esetében a helyes válaszok aránya átlagosan 14,55 százalékponttal különbözik. A legkisebb különbség a nyugdíjak, biztosítások és az általános gazdasági ismeretek témakör esetében van, előbbi esetében a helyes válaszok aránya átlagosan 6,5 százalékponttal, míg általános gazdasági ismeretek esetében a helyes válaszok aránya átlagosan 9,6 százalékponttal különbözik.

Biztosítás, nyugdíj, munka világa, hitelezés általános gazdasági ismeretek témakörök esetében középiskolások-egyetemisták, illetve az egyetemisták-felnőttek közötti különbség közel azonos, ugyanakkor banki szolgáltatások és megtakarítások, befektetések esetében az

egyetemisták és felnőttek közötti különbség 2,6-szer akkora, mint az egyetemisták és a középiskolások közötti különbség.

A középiskolások-egyetemisták, illetve az egyetemisták-felnőttek közötti különbségek eredőjeként kapjuk meg a középiskolások-felnőttek közötti különbséget. Ebből megállapíthatjuk, hogy a helyes válaszok arányában a legnagyobb különbség a munka világa témakör esetében van.

Mivel a korábbi OECD vizsgálat szerint a magyarokra kevésbé jellemző több ajánlat összehasonlítása és a lehetőségek mérlegelése, megnéztük bank és biztosítás választás esetében mi jellemzi a három célcsoportot.

Ugyan tíz középiskolás diák közül hét az alacsony bankköltségek alapján választana bankot, míg igen magas az extra szolgáltatások említésének aránya is. Emellett a szülők javaslatát a diákok harmada veszi figyelembe. A vizsgált tanulók közel negyede jelölte be azt, hogy internetes összehasonlítást végezne, illetve a lakóhelyhez közel eső fiókot is hasonló arányban választották. A kitöltők 7,3 százaléka a banki munkatársak viselkedését is tekintetbe veszi.

Bankválasztásnál, míg háromból kettő egyetemista kitöltő az alacsony bankköltségeket is figyelembe veszi, illetve 40 százaléka az extra szolgáltatásokat is. A megkérdezettek harmadánál megjelenik a bankfiók közelsége is. A célcsoport harmada jelölte be azt, hogy internetes összehasonlítást végezne, illetve az szülők tanácsait 40 százaléka adta meg opcióként.

Bankválasztásnál, míg ötből négy felnőtt az alacsony bankköltségeket is figyelembe veszi, a megkérdezettek felénél megjelenik a bankfiók közelsége is. A célcsoport negyede jelölte be azt,

hogy internetes összehasonlítást végezne, illetve az ismerősök tanácsainak arányát is hasonló arányban választották.

A középiskolások kétharmada azt a biztosítást választaná, amelyik káresemény esetén a legtöbbet fizeti. Minden hatodik diák a legolcsóbb biztosítást kötné meg, azaz megjelenik az árérzékenység is, a diákok nem ugyanarra optimalizálnak: van aki árra, van aki szolgáltatásra. Az egyetemista kitöltők fele azt a biztosítást választaná, amelyik káresemény esetén a legtöbbet fizeti. Minden ötödik válaszadó a legolcsóbb biztosítást kötné meg. A felnőtt kitöltők fele azt a biztosítást választaná, amelyik káresemény esetén a legtöbbet fizeti. Minden negyedik válaszadó a legolcsóbb biztosítást kötné meg.

A középiskolás diákok úgy gondolják, hogy a szükséges pénzügyi ismereteiket jelenleg leginkább a családtól tudják beszerezni, minden második diák említette az internetet, valamint az iskolát. Szintén magas arányban választották a kitöltők a saját tapasztalatot (40,6 százalék) és a pénzügyi tréninget (40,4 százalék). Az egyetemista válaszadók szintén úgy gondolják, hogy a szükséges pénzügyi ismereteiket leginkább a családtól (54%), az internet használatával (48%), az egyetemi tanulmányokból (46%), saját tapasztalatból (45%), illetve pénzügyi tréningeken való részvételből (42%) alapján tudják beszerezni. Ugyanakkor a felnőtt válaszadók úgy gondolják, hogy a szükséges pénzügyi ismereteiket leginkább pénzügyi tréningeken (68%), az interneten (66%), illetve saját tapasztalat (58%) alapján tudják beszerezni.

A pénzügy kultúra része az is, hogy megértsük azon pénzügyi, gazdasági híreket, amelyeket nap, mint nap láthatunk a médiában. Ezen területeken nem csak a középiskolás diákoknak, hanem a felsőoktatásban tanulóknak, illetve a felnőtteknek is ismerethiánya van.

Mindhárom célcsoportban nemzetközi vizsgálatokhoz hasonló eredményre jutottunk, abban hogy a pénzügyek iránt tanúsított hozzáállás szignifikáns kapcsolatban áll a pénzügyi tudásszinttel, ezzel is igazolva, hogy nem csak tudást, attitűdöt is fejleszteni kell.

A 2011-es OECD vizsgálat szerint Magyarország kivételével minden más vizsgált országban a felnőtt férfiak pénzügyi tudása szignifikánsan magasabb volt, mint a nőké. 2015-ben középiskolások és az egyetemisták a nemzetközi eredményeknek megfelelően az Econvention-teszten általában jobb eredményt értek el a férfiak. A felnőttek esetében a férfiak ugyan jobban teljesítettek a teszten, de a férfiak és a nők teljesítménye között nem találtunk szignifikáns eltérést.

A teszten általában rosszabb eredményt értek el az alacsonyabb jövedelmű, az alacsonyabb iskolai végzettségű felnőttek, illetve azok, akik továbbképzéseken nem vesznek részt. Ugyancsak rosszabb azok eredménye, akik szakiskolákban, vagy vidéki főiskolán tanulnak.

Míg a középiskolások 69 százaléka, a felsőoktatásban résztvevő kitöltők 63 százaléka, addig a felnőtt kitöltők fele adna kölcsön. A középiskolások 28 százaléka csak közeli rokonoknak, míg 41 százaléka rokonoknak, barátoknak is adna, addig az egyetemisták 28 százaléka csak közeli rokonoknak, míg 24 százaléka rokonoknak, barátoknak is adna kölcsön. Ezzel szemben a felnőttek 23 százaléka csak közeli rokonoknak, míg 20 százaléka rokonoknak, barátoknak is adna kölcsön. A felnőttek esetében az elutasítás döntő oka az, hogy a kitöltők szerint nincs lehetőségük kölcsönadni.

A középiskolások szegény emberrel kapcsolatosan leginkább az alábbi kifejezésekre asszociálnak: nincs (vagy kevés a) pénze, éhezés, nélkülözés, munkanélküliség, hajléktalan, nyomor, sajnálat, rossz életkörülmények, szomorú, spórolás, szerencsétlen, szenvedés.

Az egyetemisták a szegény emberrel kapcsolatosan leginkább az alábbi kifejezésekre asszociálnak: nincs pénze, munkanélküliség, nélkülözés, éhezés, sajnálat, csöves, Magyarország, hajléktalan, nyomor, pénztelenség.

A felnőttek a szegény emberrel kapcsolatosan leginkább az alábbi kifejezésekre asszociálnak: nélkülözés, sajnálat, éhezés, munkanélküliség, nincs (vagy kevés a) pénze, kilátástalanság, kiszolgáltatottság, hajléktalan, nyomor, szerencsétlen, spórolás, szomorúság, megélhetési problémák.

A középiskolások a gazdag emberrel kapcsolatos tipikus asszociáció a pénz, luxus, jólét, boldog, kiegyensúlyozott, biztonságos, szerencsés, jómódú, siker, fényűzés, jó kapcsolataik vannak, mindent megvehet, irigység, gondtalanság.

Az egyetemisták a gazdag emberrel kapcsolatos tipikus asszociációk a sok pénz, mindene megvan, nagyképű, beképzelt, szerencsés, sikeres, adócsalás, fényűzés, mindent megengedhet magának, jómódú, hatalom, jó életkörülmények, kapzsi, külföld.

A felnőttek a gazdag emberrel kapcsolatos tipikus jólét, pénz, luxus, szerencsés, korrupció, hatalom, nagyképűség, pazarlás, fényűzés, jómódú, szerencse, tehetős, siker, irigység, anyagi biztonság, gondtalanság, kényelem, vagyon, lehetőség.

A szakmunkás szakma megítélésében eltérés mutatkozik a célcsoportok között. A középiskolás diákok 53 százaléka elmenne szakmunkásnak: 46 százalékuk szerint jó szakemberre mindig szükség van, de csak 7 százalékuk gondolja úgy, hogy azért menne szakmunkásként dolgozni, mert jól keresnek. A diákok 18 százaléka azért nem menne el szakmunkásnak, mert szerintük alacsony társadalmi elismertséggel bírnak, míg 29 százalékuk azért nem, mert szerintük a szakmunkások kevesebbet keresnek, mint a diplomások.

Az egyetemista válaszadók 66 százaléka elmenne szakmunkásnak: 49 százalékuk szerint jó szakemberre mindig szükség van, de csak 15 százalékuk gondolja úgy, hogy azért menne szakmunkásként dolgozni, mert jól keresnek. A válaszadók 14 százaléka azért nem menne el szakmunkásnak, mert szerintük alacsony társadalmi elismertséggel bírnak, míg 22 százalékuk azért nem, mert szerintük a szakmunkások kevesebbet keresnek, mint a diplomások.

A felnőtt válaszadók 83 százaléka elmenne szakmunkásnak: 77 százalékuk szerint jó szakemberre mindig szükség van, de csak 6 százalékuk gondolja úgy, hogy azért menne szakmunkásként dolgozni, mert jól keresnek.

A válaszadók 9 százaléka azért nem menne el szakmunkásnak, mert szerintük alacsony társadalmi elismertséggel bírnak, míg 8 százalékuk azért nem, mert szerintük a szakmunkások kevesebbet keresnek, mint a diplomások.

5. Irodalomjegyzék

Atkinson, A. & Messy, F. (2012): A pénzügyi kultúra mérése: Az OECD / Nemzetközi Pénzügyi Képzési Hálózata (INFE) kísérleti kutatásának eredményei. OECD Pénzügyi, Biztosítási és Magán-nyugdíjpénztári Műhelytanulmányok, 15. sz., OECD Publishing.
<http://dx.doi.org/10.1787/5k9csfs90fr4-en>

Béres, D. & Huzdik, K. (2012): A pénzügyi kultúra megjelenése makrogazdasági szinten. *Pénzügyi Szemle* 2012(3):,322 – 336.

Béres, D. & Huzdik, K. & Kovács, P. & Sági, Á. & Németh, E. (2013): Felmérés a felsőoktatásban tanuló fiatalok pénzügyi kultúrájáról. Kutatási jelentés, 2013. június

<http://www.asz.hu/tanulmanyok/2013/kutatasi-jelentes-felmeres-a-felsooktatásban-tanulo-fiatalok-penzugyi-kulturajarol/t353.pdf> Lekérdezve: 2014.01.24.

Bongini, P. & Trivellato, P. & Zenga, M. (2012): Measuring Financial Literacy Among Students: An Application Of Rasch Analysis. *Electronic Journal of Applied Statistical Analysis*, EJASA 5(3), 425–430.

Botos K. & Botos J. & Béres D. & Csernák J. & Németh E. (2012): Pénzügyi kultúra és kockázatvállalás a közép-alföldi háztartásokban. *Pénzügyi Szemle* 2012(3) 291–309.

Cude, B. J. (2010): Financial Literacy 501. *The Journal of Consumer Affairs* 44(2), 271–275.

Hogarth, JM & Hilgert, MA & Beverly SG (2003): Patterns of financial behaviors: implications for community educators and policymakers No 883, *Proceedings*, Federal Reserve Bank of Chicago.

Horváthné Kökény, A. & Széles, Zs. (2014): Mi befolyásolja a hazai lakosság megtakarítási döntéseit? *Pénzügyi Szemle* 2014(4), 457–475.

Huzdik, K., Béres, D., & Németh, E. (2014). Pénzügyi kultúra versus kockázatvállalás empirikus vizsgálata a felsőoktatásban tanulóknál. *Pénzügyi Szemle*, 4, 476-488.

Huston, S. J. (2010): Measuring Financial Literacy. *The Journal of Consumer Affairs* 44 , p. 296–316.

Kovács, L (2015): A pénzügyi kultúra Európában, Magyarországon és a Miskolci Egyetemen, IX. *Mérleg és kihívások* nemzetközi konferencia kiadványa, Miskolci Egyetem, 9 oldal.

Lusardi, A. & Mitchell, O. S. & Curto, V. (2010): Financial literacy among the young. *Journal of Consumer Affairs* 44(2), 358–380.

<http://dx.doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01173.x>

Lusardi, A. (2012): Numeracy, Financial Literacy, and Financial Decision-Making. *Numeracy* 5(1): 2. DOI: <http://dx.doi.org/10.5038/1936-4660.5.1.2>

Lusardi, A. & Wallace, D. (2013): Financial Literacy and Quantitative Reasoning in the High School and College Classroom. *Numeracy* 6(2) 1..

<http://dx.doi.org/10.5038/1936-4660.6.2.1>

- Mak, V & Braspenning, J. (2012): Errare humanum est: Financial Literacy in European Consumer Credit Law. *Financial Literacy in European Consumer Credit Law*, 307-322..DOI 10.1007/s10603-012-9198-5,
- Plakalovic, N. (2012): Financial Literacy and Resultant Stability of the Financial System, *Proceedings of the Faculty of Economics*, 6,135–144.
- Remund, D. L. (2010): Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy. *The Journal of Consumer Affairs* 44(2), 276–294.
- Servon, L. J. & Kaestner, R. (2008): Consumer Financial Literacy and the Impact of Online Banking on the Financial Behavior of Lower-Income Bank Customers. *The Journal of Consumer Affairs* 42(2), 271–304.
- Suganya, S. & Sakthivelrani, S. & Durai, K. (2013): Development and validation of financial literacy scal., *International Journal of Research in Commerce & Management* 4(1), 99–104.
- Wilson, A. (2013): The role of mystery shopping in the measurement of service performance. *Journal of Service Theory and Practice*. 11/1998; 8(6):414-420. DOI: 10.1108/09604529810235123
- Zsótér, B. (2013): A pénzügyi edukáció aktuális kérdései, kutatómódszertani problémái. *Vzdelávanie, Výskum a Metodológia*, , 673–678.
- <http://www.irisro.org/pedagogia2013januar/0711ZsoterBoglarka.pdf> Lekérdezve: 2015.01.20.